

A360-2/2011.
(A360-3/2010-2014.)

J e g y z ő k ö n y v *

az Országgyűlés **Kulturális és sajtóbizottsága**
Ellenőrző albizottságának
2011. május 9-én, hétfőn, 10 óra 04 perckor
a Képviselői Irodaház V. emelet 569. számú tanácstermében
megtartott üléséről

---

*A jegyzőkönyv eredeti hitelesített példánya az Országgyűlés Levéltárában megtalálható.

Tartalomjegyzék

<i>Napirendi javaslat</i>	3
<i>Az ülés résztvevői</i>	4
<i>Elnöki bevezető, a napirend elfogadása</i>	5
<i>A régészeti feltárások törvényi szabályozásának tapasztalatai</i>	5
<i>Kálnoki-Gyöngyössy Márton szóbeli kiegészítése</i>	5
<i>Dr. Zsidi Paula szóbeli kiegészítése</i>	6
<i>Samu István szóbeli kiegészítése</i>	8
<i>Molnár Béla szóbeli kiegészítése</i>	10
<i>Dr. Müller Róbert szóbeli kiegészítése</i>	11
<i>Dr. Tamási Judit szóbeli kiegészítése</i>	13
<i>Dr. Csorba László szóbeli kiegészítése</i>	14
<i>Kárpáti Zoltán szóbeli kiegészítése</i>	16
<i>Hammerstein Judit reflexiója</i>	23

Napirendi javaslat

1. A régészeti feltárások törvényi szabályozásának tapasztalatai

Meghívottak:

Hammerstein Judit, a NEFMI kultúrpolitikáért felelős helyettes államtitkára

Dr. Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója

Kárpáti Zoltán, a Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízott szakmai vezetője

Orosz Ferenc, a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. vezérigazgatója

Dr. Tamási Judit, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elnöke

Bálint Csanád, az MTA Régészeti Intézetének igazgatója

Dr. Raczky Pál, az ELTE Régészettudományi Intézetének igazgatója

Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton, a Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége elnöke

Dr. Jankovich-Bésán Dénes, a Magyar Régész Szövetség elnöke

Dr. Zsidi Paula régész, főigazgató-helyettes BTM Aquincumi Múzeum

Dr. Müller Róbert, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Ásatási Bizottságának elnöke

Molnár Béla, a Vízügyi és Környezetvédelmi Központ Igazgatóságának főigazgatója

2. Egyebek

Az ülés résztvevői

Az albizottság részéről

Megjelent

Elnököl: **Karácsony Gergely** (LMP), az albizottság elnöke

Lukács László (Fidesz)
Menczer Erzsébet (Fidesz)
Szabó Csaba (Fidesz)
Dr. Hiller István (MSZP)
Novák Előd (Jobbik)

Helyettesítési megbízást adott

Németh Zoltán (Fidesz) Menczer Erzsébetnek (Fidesz)
Lukács László (Fidesz) távozása után Szabó Csabának (Fidesz)

Meghívottak részéről

Hozzászólók

Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton, a Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége elnöke
Dr. Zsidi Paula régész, főigazgató-helyettes BTM Aquincumi Múzeum
Samu István (Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.)
Molnár Béla főigazgató (Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság)
Dr. Müller Róbert elnök (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Ásatási Bizottság)
Dr. Tamási Judit elnök (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal)
Dr. Szeghy Sarolta (Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.)
Dr. Csorba László főigazgató (Magyar Nemzeti Múzeum)
Kárpáti Zoltán megbízott szakmai vezető (Nemzeti Örökségvédelmi Központ)
Bálint Csanád régészeti igazgató (Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete)
Dr. Jankovich-Bésán Dénes elnök (Magyar Régész Szövetség)
Hammerstein Judit kultúrpolitikáért felelős helyettes államtitkár (Nemzeti Erőforrás Minisztérium)

(Az ülés kezdetének időpontja: 10 óra 04 perc)

Elnöki bevezető, a napirend elfogadása

KARÁCSONY GERGELY (LMP), az albizottság elnöke, a továbbiakban ELNÖK: Jó napot kívánok! Szeretettel köszöntök mindenkit! Karácsony Gergely vagyok, a parlament Kulturális és sajtóbizottsága Ellenőrző albizottságának elnöke. A kiküldött napirend szerint az általam javasolt témánk: a régészeti feltárások törvényi szabályozásának tapasztalatai.

Szeretettel köszöntök mindenkit, a bizottság megjelent tagjait, és különös szeretettel köszöntöm a vendégeinket, akik tekintettel arra, hogy egy elég komplex problémáról van szó, elég sokan vannak, úgyhogy sokfelől meg tudjuk majd remélhetőleg beszélni a dolgokat, viszont időnyomás azért lesz rajtunk. Úgy terveztük, hogy körülbelül 12 óráig szeretnénk befejezni, és addigra lehetőleg valamifajta konklúziót is lehetővé tesz a beszélgetés. *(Dr. Hiller István az ülésterembe érkezik.)*

Először akkor a bizottság tagjaitól kérdezem, hogy van-e valamilyen napirendi módosító javaslatuk, vagy pedig el tudják fogadni a kiküldött napirendet. Kérem, hogy aki támogatja a napirendet, az most jelezze! *(Szavazás.)* Köszönöm. Aki nem támogatja? *(Nincs jelzés.)*

A régészeti feltárások törvényi szabályozásának tapasztalatai

Akkor én azt a menetrendet javaslom, hogy tekintettel arra, hogy az új, tavaly májusban a parlament által elfogadott törvénymódosítás értelmében tulajdonképpen a megyei múzeumok váltak újra a főszereplőivé ebben a folyamatban, úgy kezdjük el a beszélgetést, hogy először Kálnoki-Gyöngyössy Márton elnök urat, a Megyei Múzeumok Igazgatósága Szövetségének elnökét kérném arra, hogy röviden foglalja össze az elmúlt bő fél év tapasztalatait, tekintettel arra is, hogy ő küldött is egy anyagot, amit a bizottság tagjai megkaptak, illetve utána Zsidi Paulát szeretném megkérni, hogy az ebben a szövetségben nem képviselt Budapesti Történeti Múzeum nevében is egészítse ki az elmondottakat. *(Hammerstein Judit az ülésterembe érkezik.)* Örülök, hogy megérkezett helyettes államtitkár asszony is. Azt szeretném kérni, hogy a legvégén beszéljen arról, hogy az itt elhangzottak, illetve a korábbi tapasztalatok alapján mi a minisztérium véleménye arról, hogy szükséges-e bármilyen módon a miniszteri rendeletet vagy esetleg a törvényt módosítani ahhoz, hogy javítsunk a jelenlegi rendszeren. Ez lenne nagyjából a beszélgetés kerete.

Először a megyei oldalról kérném a véleményeket, másodikként pedig a beruházói oldalt szeretném majd kérdezni. Többekkel is beszéltem a NIF, illetve a VKKI részéről, nem tudom, hogy pontosan kik érkeztek meg. Itt volt egy márciusi levél a NIF-től, ami azért érzékeltetett bizonyos problémákat, utána mennénk a szakmai szereplőkkel, ha ez így elfogadható. Formális szavazást talán nem kell erről tartanunk. Megkérném Kálnoki-Gyöngyössy Márton urat, hogy röviden foglalja össze, hogy mik a tapasztalatok.

Kálnoki-Gyöngyössy Márton szóbeli kiegészítése

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON elnök (Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Való igaz, hogy készítettünk egy felmérést, ami az április 29-ei állapotokat tükrözi mind a 19 megyében, amelynek alapján a következő tendenciák rajzolódtak ki. Azért szeretném előrebocsátani, hogy mivel nincs még mögöttünk lezárt ásatási szezon, mindaz, amit mondok, nyilván változhat; igazán jó elemzést majd októberben lehet készíteni mindazokról a folyamatokról, amelyeknek most még csak a tendenciái látszódnak.

Az első legfontosabb adat, hogy tavaly augusztus óta a megyei múzeumok mindösszesen 4,7 milliárd forint nettó értékű munkára szerződtek le; ebből 2 milliárd forint a NÖK-ön keresztül, 2,7 milliárd forint pedig önállóan érkezik majd a megyei múzeumokhoz. Ha négyzetméterekben szeretnénk kifejezni, ez több mint 1,1 millió négyzetméter. A feladat ellátására foglalkoztatott megyei régészek száma 120 fő, az ásatási kisegítő személyzet – technikusok, restaurátorok, rajzoló, fotósok és a többi – 185 fő. Ez azt jelenti, hogy ha az utánam következő Budapesti Történeti Múzeum adatsorait is figyelembe vesszük, akkor ez ma már meghaladja a KÖSZ egykor legnagyobb szakmai létszámát is. Jól látszik, hogy a megyei múzeumok, illetve a Budapesti Történeti Múzeum felkészült a feladatellátásra.

A múzeumok raktári kapacitását is felmértük – jelenleg 30 ezer köbméter –, és az adatsoraink arról tanúskodnak, hogy több helyütt zajlanak újabb fejlesztések, illetve terveznek fejlesztéseket. Még egy nagyon fontos hír, hogy a 2011-ben megjelentetni tervezett régészeti tárgyú publikációkról is érdeklődtünk a 19 megyei múzeumnál, és az adatszolgáltatás szerint az idén 184 régészeti publikációt terveznek megjelentetni. Ami az árnyoldala a jelenlegi helyzetnek, az az, mind a mai napig nem történt meg a KÖSZ feltárási feladathoz rendelt vagyonának a szétosztása, illetve a megyék illetékességi területén előkerült KÖSZ-leletanyag jórészt nem került a helyére, a megyei régészeti gyűjteményekbe. Erről a következő adataink vannak. Mindösszesen 61 köbméter leletanyag átadására került eddig sor. A KÖSZ-től megörökölt, jelenleg az MNM-NÖK-nél fellelhető 3 milliárd forintnyi pénzeszköz felhasználásáról információink nincsenek, és amint említettem, a feladatellátáshoz rendelt eszközök és vagyonátadás eddig nem történt meg. *(Novák Előd az üléssterembe érkezik.)*

Ami szintén hiányzik, az a központi adatnyilvántartó és adatszolgáltató tevékenység. Nem tudunk arról, hogy lenne országos adatbázis, az adatokat csak külön gyűjtéssel lehet összeállítani. Ami különösen sajnálatos, hogy a többmegyes beruházások esetében a Magyar Nemzeti Múzeum eddig egyetlen új szerződéskötési folyamatban sem vett részt. Úgy látjuk, hogy összességében a magyar régészeti örökségvédelmi rendszer jogszabályi keretei adottak és jók, a végrehajtás tekintetében azonban vannak még feladatok. Azt szeretnénk kifejezetten kérni, hogy ne legyünk egyedül hagyva ezekben az ügyekben, szükségünk van országos támogatásra, szükségünk van koordináló szervezetre. Abban bízunk, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központja fel fog nőni ehhez a feladathoz, de természetesen a Megyei Múzeumok Érdekvédelmi Szervezete, képviselője, az MMÉSZ is nagyon szívesen segít a kedvező folyamatok továbbvitelében.

Ami talán még fontos lehet - nyilván a tisztelt bizottsági tagokhoz eljutottak ezek a diagramok -, hogy jól látszanak bizonyos területi különbségek. Külön szeretném kiemelni, hogy az önálló szerződéskötések esetében messze Győr-Moson-Sopron megye vezet, míg az MNM-NÖK-től megkapott ásatási feladat keretében, az úgynevezett átvett ásatások esetében pedig Csongrád megye, amelynek nagyon kiemelkedő mennyiségben és mértékben kell nagyberuházásokat megelőző feltárásokat elvégeznie. Nagyon röviden ennyit szerettem volna mondani, és ha vannak kérdések, akkor természetesen állok rendelkezésre. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Akkor Zsidi Paula főigazgató-helyettes asszonyt kérem, hogy egészítse ki az elmondottakat.

Dr. Zsidi Paula szóbeli kiegészítése

DR. ZSIDI PAULA főigazgató-helyettes (Budapesti Történeti Múzeum): Köszönöm szépen. Elnök úrhoz hasonlóan összeállítottam én is a Budapesti Történeti Múzeumra vonatkozó adatsort. A mi múzeumunk, amely Budapest területén belül speciálisan városi régészeti feltárásokat végez beruházásokhoz kapcsolódóan, 21 szerződést kötött az elmúlt időszakban, tehát mióta a törvénymódosítás megjelent, és jelenleg is ezen felül még 49 szerződéssel állunk tárgyalásban, és ez van előkészítés alatt. Ezzel a 21 szerződéssel

130 millió 700 ezer forintos szerződéses összeg került a múzeum bevételeinek látókörébe, a tényleges teljesítés, illetve a folyamatban lévő munkák és az előlegek elég szűkös volta miatt ez mindössze azonban csak 30 millió forint tényleges bevételt jelent. *(Karvalics Ottó az ülésterembe érkezik.)*

Az Aquincumi Múzeummal együtt a Budapesti Történeti Múzeum régészeinek létszáma 29 fő. Ez egy elég nagy szám, de én 35 éve vagyok a múzeumnál, és ez a létszám gyakorlatilag 25-30 fő között mozgott ez alatt az időszak alatt. Budapest területén az országos viszonylatnak megfelelően is nagyon sok és intenzív beruházás zajlik. Az ásatási technikusok száma közalkalmazottként nálunk összesen 2 fő, de havonta, illetve bizonyos időszakonként, projekthez kapcsolódóan ezeknek a közalkalmazotti ásatási technikusoknak a számát megnöveljük; ezek áprilisban 21 főt tettek ki. Raktári kapacitásunk az elmúlt időszakban erősen csökkent, most körülbelül 300-400 légméternyi szabad helyünk van.

A törvénymódosítás számunkra Budapesten elsősorban az adminisztráció könnyebbedését jelentette, hiszen a KÖSZ-ös időkben is a Budapesti Történeti Múzeum a fővárosra vonatkozó feltárások jelentős részében éppen az elmúlt 120 éves tapasztalatai alapján részt vehetett. Most már közvetlenül köthetjük a szerződéseket beruházókkal, mint korábban. A törvényhez kapcsolódó rendelet szintén számos problémánkra választ adott, de ebben a rendeletben azért vannak olyan pontok, amelyek továbbgondolásra figyelmet igényelnek, illetve lehetnek egyéb kiegészítő pontjai is.

Én úgy látom a magunk területén, hogy a régészeknek is szükségük van egy kiszámítható életpályára. Most pillanatnyilag projektekhez kapcsolódóan, rövid távon látszik a régészek lehetősége, a megyei múzeumi szervezetben, illetve a BTM-ben közalkalmazottként működő régészek szakmai életpályája látszik egyedül biztosítottnak. Nagyon fontos, hogy a múzeumok működési feltételei tulajdonképpen a projekteken kívül, a projekteken felül is biztosítva legyenek, hiszen a gyűjtemény bekerül a múzeumba, és a múzeumot valamilyen szinten működtetni szükséges. Nagyon fontosnak tartom - és ez a rendelet változtatásával talán egy kicsit szigorodhat - az ellenőrzést, mert az előírások egy része megvan, de az ezzel kapcsolatos ellenőrzés sok ponton hiányzik, és ezzel most nem akarom önöket untatni, de vannak olyan szakmai kritériumok, szakmai előírások, amelyeket pontosítani, részletezni kellene. Itt a régészeti leletek nyilvántartására vonatkozóan a lelőhely jogszabályi fogalmára vonatkozó és egyéb, már szakmán belül sokat tárgyalt és sokszor foglalkozott fogalmakra gondolok. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Azt javaslom a bizottság tagjainak, hogy most úgy haladjunk a meghívott vendégeink mondandójával kapcsolatos esetleges kérdésekkel, hogy mindig álljunk meg egy körnél. Ha felmerültek kérdések a bizottság tagjaiban, akkor most tegyék fel! Most javaslom, hogy akkor a megyei, illetve budapesti oldalról elhangzottakhoz tegyék fel kérdéseiket képviselőtársaim, amennyiben vannak. *(Nincs jelzés.)* Ha nincsenek ilyenek, akkor, ha megengedik, visszaélve az elnöki pozíciómmal, kérdeznék. Egyrészt azt gondolom, hogy ez a bizonyos kiszámítható életpálya, amit főigazgató-helyettes asszony is említett, eddig viszonylag kevés hangsúlyt kapott a régészeti témájú törvényhozási feladatokban, hiszen itt egy olyan átalakulásnak vagyunk a szemtanúi, amely azért nagyon sok régész karrierjét legalábbis új pályára állítja, de bizonyos esetekben akár veszélyt is jelenthet rá. Mennyire képesek a megyei múzeumok ezt a szempontot beemlíteni az átalakulási folyamatba, tehát mennyire lehet egy kiszámítható életpályát tervezni ma Magyarországon akkor, ha valaki régész, egy ilyen átalakulási folyamatban?

Egy másik dolog, hogy az önkormányzatok, fenntartók mennyire jelentenek esetleg problémát ebben a folyamatban. Voltak olyan sajtóhírek, amik azt mutatták, hogy a beruházók, illetve a régészeti feltárással kapcsolatos megállapodások egyik hátráltatója az

volt, hogy az önkormányzatok, a fenntartók is meglátták a fantáziát azokban a bevételekben, amelyek a régészeti feltárásból származhatnak.

Kálnoki elnök úr!

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON elnök (Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége): Bizonyos sajtóhírek természetesen számot adtak erről, csak ha megnézzük, hogy mely sajtóorgánumok írogatnak ilyen állításokat, akkor egy kicsit leszűkíthetjük a kört. Én azt gondolom, hogy nyilván 19 megyei önkormányzatról van szó, és az sem titok, hogy ezek között van olyan, amelyik nagyon nehéz helyzetben van, hozzáteszem, hogy a nagyon nehéz helyzetüket nem a mostani kormányzat okozta, ez is közismert, és nemcsak a megyei múzeumokat tartják fenn, hanem számos egyéb intézményt is, erre szeretném felhívni a figyelmet.

Valamennyi, önkormányzati fenntartású intézmény esetében pillanatnyilag válságjelenségek miatt veszélyben van az, amit életpályamodellnek nevezünk. Ennek ellenére én azt gondolom, hogy amennyiben a NEFMI kellő ágazati irányítási eszközeivel élni fog, mint ahogy ezek az eszközök egyébként a jogszabályokban adóttak, és én úgy tudom, hogy él is, akkor bizony, az önkormányzatoknak is tudomásul kell venni, hogy vannak bizonyos keretek, amelyek nem sérülhetnek: nem sérülhet a feladatellátás hatékonysága, nem sérülhet a szakmaisága, nem sérülhet az, hogy azokat a feladatokat időben és költséghatékonyan kell elvégezni. Még egyszer mondom, ugyan voltak sajtóhírek bizonyos megyékből, hogy az önkormányzat beavatkozik, ehhez képest az én információim szerint a régészek már terepen vannak, és végzik a munkájukat. El kell menni ilyenkor, nyilván a KÖH is az Ásatási Bizottsággal együtt végez ellenőrzéseket, és beszámol rendre az ott tapasztaltokról. Ez nagyon helyes, és kifejezetten szeretnénk is kérni, hogy ezekre az ellenőrzésekre gyakrabban kerüljön sor, mint eddig, mert akkor lehet valóban hiteles képünk, és akkor nem leszünk sajtóhírekre utalva ezekben az ügyekben. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Akkor most azt javaslom, hogy menjünk tovább, és a beruházói oldal felől nézzük meg a dolgokat. Többen is érkeztek a Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.-től, nem tudom, hogy melyikük szeretné elsőként a NIF tapasztalatait ezzel kapcsolatosan elmondani. *(Jelzésre:)* Kérem, hogy ott foglaljon helyet valahol, ahol egy mikrofon közelébe tud ülni! *(Megtörténik.)* A jegyzőkönyv kedvéért mindenkit kérek, hogy az elején mutakozzon be, hogy pontosan tudjuk regisztrálni, hogy ki szólt hozzá. Köszönöm.

Samu István szóbeli kiegészítése

SAMU ISTVÁN (Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Samu István vagyok. Engedtessek meg nekem, hogy Orosz Ferenc vezérigazgató úr megbízásából néhány gondolattal a beruházó nevében hozzájáruljak ehhez a mai beszélgetéshez. A jogszabályváltozások következményeit, illetve hatását vizsgálva a beruházó szemszögéből alapvető szempont és érdek a beruházói oldalról, hogy az építések, az útépitések, vonalas létesítmények határidőre és a meghatározott költségkereten belül megvalósulásra kerüljenek. E fő szempont tekintetében az előkészítést, azon belül a régészeti tevékenységet vizsgálva itt a jogszabályváltozások következtében azzal a helyzettel kerültünk szembe, hogy bizonyos beruházásokra már megkötött régészeti szerződéseink voltak folyamatban, és e régészeti szerződések keretében szeretnénk volna befejezni a feltárási munkákat, amelyeknél az a nehézség adódott, hogy a jogszabályváltozás következtében a megyei múzeumok kizárólagossága következtében velük kellett, illetve kell szerződést kötnünk a régészeti tevékenység folytatására.

Gondot okozott nekünk az, hogy a jogszabályváltozások mellett bizonyos olyan átmeneti rendelkezések nem születtek, amelyek segítették volna a beruházásunk tovább folytatását olyan mértékben, hogy a korábban megkötött és érvényben lévő feltárási szerződéseink keretében tudtuk volna befejezni a tevékenységet. Sok esetben 100-200 négyzetméteres új régészeti terület adódott, aminek a feltárását már nem tudtuk a korábbi szerződés keretén belül befejezni, hanem erre új szerződést kellett kötni, vagy kellene kötni az illetékes megyei múzeumi igazgatóságokkal. Ez több gondot, problémát vet fel, hiszen valamennyi projektünk európai uniós támogatással valósul meg. Nekünk, mint beruházóknak, alapvető érdekünk, és azt hiszem, hogy minden szinten az, hogy az európai uniós támogatásokat maximálisan igénybe tudjuk venni, az elszámolások során ne adódhassanak olyan problémák, amelyek esetleg a támogatások bizonyos mértékű megvonását jelenthetik. Ilyen szempontból a KIKSZ Közlekedésfejlesztési Zrt.-vel, mint kifizető szervezettel minden olyan szerződést, amely a régészeti munkák végzésére szolgál, minőségbiztosítani, ellenjegyeztetni, elfogadtatni kell, hogy az uniós támogatások kifizetései rendben megtörténjenek. Ilyen esetekben, amikor egy projektnél új szerződést kell kötni ugyanazon feladatnak az elvégzésére, nagyon nehéz helyzetbe kerülünk egyrészt azért, mert a múzeumokkal nem volt mindig könnyű, ez főleg az első időszakban egy kicsit nehezebben indult, a szerződéses feltételekről történő egyeztetések nem vezettek olyan eredményre, ami a szerződések megkötését lehetővé tette volna, később aztán ez bizonyos beavatkozások hatására már javult, és ezáltal jobb helyzetbe kerülünk. Ami még nehézséget jelent, hogy amennyiben a múzeumi szerződések létre is jönnek vagy jönnének, a múzeumok közbeszerzetett alvállalkozói a földmunkára még nagyrészt nem állnak rendelkezésre, egy-két kivételtől eltekintve, tehát ha meg is kötjük ezeket a szerződéseket, a munkák folytatására csak akkor kerülhet sor, amikor a közbeszerzetett földmunkás alvállalkozók a múzeumok rendelkezésére állnak. *(L. Simon László az üléssterembe érkezik.)*

Hallottunk már itt statisztikai számokat arra nézve, hogy a múzeumok régészeti kapacitása öröndetesen nő; ez is az utóbbi időszak eredménye, korábban ez nem volt ennyire pozitív, de ez most már nagyon biztató, tehát hogy megfelelő szintű szakemberállománnyal is rendelkeznek e munkák elvégzésére. Ami még gondot jelent majd, hogy a megkötött szerződéseinknek a minőségbiztosítása és az európai uniós támogatások elszámolhatósága szempontjából majd a KIKSZ Közlekedésfejlesztési Zrt.-vel hogyan tudjuk ezeket a szerződéseket olyan módon elszámolhatóvá tenni, hogy az esetleges párhuzamos kifizetések gyanúját vagy lehetőségét is el tudjuk kerülni, illetve bizonyítani tudjuk, hogy e két szerződés folyamán nem történik dupla elszámolás bizonyos feladatok tekintetében, tehát ezek még előttünk állnak. Mintaszerződések alapján megkezdtük már a minőségbiztosítás előkészítését, kaptunk már egy első körös véleményt a KIKSZ Zrt.-től, amik alapján majd a szerződésmintáinkat felül kell vizsgálnunk, amelyek a Magyar Nemzeti Múzeum honlapján már közzétételre kerültek. Amennyiben a minőségbiztosítás tekintetében olyan eredményre jutunk, hogy a már konkrétan megkötésre kerülő múzeumi szerződések ellenjegyezhetők, elindíthatók lesznek, akkor már bizakodóan tekintünk a jövőbe. Alapvetően köszönettel tartozunk a szakma képviselőinek a tekintetben, hogy a múzeumi szerződések nehézségeivel kapcsolatosan kaptunk jelentős támogatást, segítséget - Kálnoki úréktól is alapvetően -, és ezáltal lényegesen könnyebbé vált most már ez a munka, és a szerződéses feltételek egyeztetése tekintetében is sokkal rugalmasabb kezelésmódban részesül így ez a terület. Ez nagyban megkönnyíti a továbblépést számunkra.

Összességében azt gondoljuk, hogy ha nehezen is indult, de ma már az látszik, hogy kemény munkával, szigorú, szoros egyeztetéssel végül is eredményesek tudunk lenni. Továbbra is gond és probléma - ha ez ügyben valamilyen szintű szakmai segítséget vagy támogatást kaphatnánk - azon megkötött szerződéseknél, ahol már a kivitelező a munkahelyen tartózkodik, illetve végzi a feladatát, sokszor jelent már nekünk csúszást vagy késedelmet

amiatt, mert nem tudunk neki 100 vagy 200 négyzetméteres területet még átadni, ami kellene az építéshez, azért, mert azt már a korábbi szerződés keretében nem tudjuk megkutatni, hanem új szerződést kell erre kötni, csak azért, mert ásatási engedélyt arra a kis részre már nem kapunk a jogszabályváltozás következtében. Itt hiányoltunk mi bizonyos olyan átmeneti rendelkezéseket, amelyek lehetővé tennék azt, hogy legalább ilyen esetekben, amikor már a beruházáshoz egy minimális előkészítési munkán hiányzik a régészet, a beruházó ott tartózkodik, és a kivitelezés folyamatosan jelenti azt, hogy csúszásban van, ott kellene valamilyen segítséget ahhoz kapnunk, hogy valamilyen rugalmasabb átmeneti megoldás formájában tudnánk a régészeti feltárásokat gyorsan befejezni. Nagyon szépen köszönöm. Indításképpen ennyit gondoltam, majd ha kérdés van esetleg, még visszatérünk.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Szeretném kérdezni, hogy a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság részéről kíván-e valaki hozzászólni. *(Jelzésre:)* Legyen szíves, foglaljon helyet! Öntől is azt kérem, hogy egy rövid bemutatkozással kezdje.

Molnár Béla szóbeli kiegészítése

MOLNÁR BÉLA főigazgató (Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság): Jó napot kívánok mindenkinek! Molnár Béla vagyok, a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság főigazgatója. Jórészt elhangzottak azok a megállapítások, amiket mi is el szerettünk volna mondani. Azt meg kell állapítanunk, hogy a dolgok megyei múzeumokhoz helyezése nagyban segítette azt, hogy több szakemberrel és viszonylag gyorsabban haladjunk a munkálatokkal, illetve érzékenyebben is reagálnak a problémáinkra, amit korábban a központi irányítású szervezettől sajnos nem kaptunk meg. Ez egy lényeges változás a beruházói oldal számára.

Még egy problémánk van, ami problémát jelent: ez az, hogy a munkálatok elvégzését követő helyreállítás sem történik meg, és ez nagyban módosítja a kivitelezői határidőinket, illetve a közbeszerzési témákban gyakorlatilag ugyanabban a cipőben járunk, mint a közlekedésfejlesztők. Gyakorlatilag, mondjuk, ha elvégzett vagy már aláírt szerződéseket követően egy újabb leletet találnak, akkor azt közbeszerzési szempontból nagyon nehezen tudjuk kezelni, illetve a projekteknek van egy befejezési határideje, amit ezáltal nem tudunk tartani. Egy extrém példát említve: mondjuk a Bivaly-tói tározónak az építése, ahol már a projektérték 60 százalékát elköltöttük régészetre, tehát abból tározó nem lesz. Ily módon az életpályamodell, gondolom, fontos, de azért a Bivaly-tói beruházás se lett volna baj, ha megvalósul. *(Derültség.)* Röviden ennyiben szerettem volna összefoglalni. Nagyon precíz tájékoztatót tartott a kolléga.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kérdezem képviselőtársaimat, hogy van-e esetleg kérdésük. *(Nincs jelzés.)* Ha nincs, akkor Tamási Juditot szeretném kérni, hogy az örökségvédelmi oldalról... *(Jelzésre:)* Bocsánat.

DR. MÜLLER RÓBERT elnök (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Ásatási Bizottság): Elnézést, elnök úr, késtem; a buszom késett. Müller Róbert vagyok, az Ásatási Bizottság elnöke. Azt hiszem, hogy logikailag talán a KÖH elnök asszonya előtt kellene elmondanom az Ásatási Bizottság véleményét.

ELNÖK: Legyen szíves.

Dr. Müller Róbert szóbeli kiegészítése

DR. MÜLLER RÓBERT elnök (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Ásatási Bizottság): Köszönöm szépen. Felolvasnám az Ásatási Bizottság véleményét, így hamarabb haladunk. Fontosnak tartottam volna, ha a NIF képviselője is konkrét példákat mondott volna.

A mai helyzet kialakulásában fontos szerepet játszott a 21/2007. OKM-rendelet, amely kellő egyeztetések és előkészítés nélkül bevezette a nagyberuházás fogalmát, és az ezekhez kapcsolódó megelőző régészeti tevékenység elvégzéséhez létrehozta a KÖSZ-t. Éppen az előbbieket miatt ellentétek keletkeztek a szakmán belül, és ez a megosztottság lényegében máig fennáll, sok kárt okozva a régészeti tevékenység megítélésének. Az Ásatási Bizottság ellenőrzései alapján bizonyos, hogy a KÖSZ működése során a feltárások nem lettek sem olcsóbbak, sem gyorsabbak, sem szakszerűbbek. Az említett ellentétek születtek a kormányváltást követően az 5/2010. NEFMI-rendeletet, amely a feltárások jogát visszaadta a megyei múzeumi szervezeteknek. Sajnos, ez a rendelet sem lett kellően kidolgozva, nem vette figyelembe a különböző testületek ajánlásait, és további kedvezményeket biztosított a beruházói lobbira.

A 21. § (1) bekezdése alapján csak a leszűkített értelmezésű nagyberuházások esetében teszik kötelezővé az előzetes dokumentáció készítését, ami megfelel a korábbi örökségvédelmi hatástanulmánynak, de erre sem írja elő kötelezően a terepbejárást. E rendelet értelmében előfordulhatna, hogy például olyan beruházáshoz, mint a kecskeméti Mercedes, nem lenne kötelező az előzetes dokumentáció készítése. A 15. § (2)-(5) bekezdései a próbafeltárás helyett a régészeti megfigyelés előírását teszik a hatóság kötelezettségévé a lelőhely érintettségének meghatározására. A szakmai zsargonban foltdokumentációnak nevezett módszert az Ásatási Bizottság szakmaiatlannak tartja, hiszen csak a lelőhely térbeli kiterjedésére és a jelenségek sűrűségére szolgáltat információkat, a jelenségek jellege, mélysége, kora ismeretlen marad. Idén tavasszal például ellenőrzés során tapasztaltuk, a Rábapatonai országúton felőli dűlőn három lelőhelyről csak azt lehetett tudni, hogy a feltehetően bronzkori, cölöpszerkezetes épületek mellett északnyugat-délkelet tájolású, sírfoltszerű jelenségek bontakoztak ki. A foltdokumentáció ismeretében dönthet a beruházó, hogy vállalja-e a megelőző feltárás költségeit, vagy eláll a beruházástól. Utóbbi esetben mentő feltárásra kerül sor. Ennek költségeit a jogszabály szerint a múzeumnak kell viselnie, de jól tudjuk, hogy egyetlen múzeum költségvetésében sincs keret elkülönítve erre a tevékenységre. Ha régészeti megfigyelés helyett próbafeltárásra kerülne sor, nem lenne szükség mentő ásatásra, a megnyitott, feltárt felületeket vissza lehetne temetni.

Pozitív vonása a rendeletnek, hogy a 3. § (3) bekezdés e), f) pontjai a régészeti feltárás költségei közé sorolják a nyilvántartásba vétel, a végleges raktári elhelyezés, a megőrzés, a tudományos feldolgozás és a bemutatás költségeit. A feltárások megfelelő szakmai színvonalát biztosíthatja, hogy ásatást csak legalább hároméves feltárási tapasztalattal rendelkező régész vezethet, azt viszont sajnálatosnak tartjuk, hogy kimaradt az a korábbi passzus, hogy a megszakított vagy elhúzódtó feltárást lehetőleg az vezesse, aki elkezdte. A rendelet 14. §-a előírja, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum a honlapján minden év február 10-éig nyilvánosságra hozza többek között a feltárási költségek kalkulációjának szempontjait, illetve a feltárásra jogosult múzeum és a beruházók közötti szerződésmentára vonatkozó javaslatát. A honlapon olvasható tervezetek még nem véglegesek, a feltáró intézményekkel és a szakmai szervezetekkel való egyeztetés még nem zárult le. Többen vitatják az 5 százalékos kockázatviselést vagy a kötbért. Ez visszaüthet, hisz arra kényszeríti a feltáró intézményeket, hogy a feltétlen szükségesnél hosszabb határidőre vállalják el a munkát, nehogy kötbér fizetésére kényszerüljenek. Reális feltárási határidőket csak a próbafeltárások után lehet meghatározni, mert a terepbejárások alapján csak hozzávetőlegesen lehet meghatározni a lelőhelyek kiterjedését, intenzitását pedig egyáltalán nem.

A 85-ös út átépítéséhez kapcsolódó próbafeltárások alapján az Enesét elkerülő szakaszon két, a Csornát elkerülően egy olyan nagy lelőhely került elő, melynek kiterjedése lényegesen nagyobb, mint amit a hatástanulmány jelzett, még a humuszdepónak kijelölt területeken is kerültek elő régészeti jelenségek. A rendelet nem tartalmaz átmeneti rendelkezéseket, ezt itt a NIF képviselője is hangsúlyozta, melyek a KÖSZ jogutódjának, a Nemzeti Múzeum NÖK-nek a tevékenységét szabályozza, holott a rendelet megalkotását megelőző hónapokban alkalmanként akár 50 ásatási engedélykérelmet is benyújtott a KÖSZ, és a neki kiadott engedélyhatározatok nem egy évre, hanem a beruházóval kötött szerződés határidejének lejártáig, akár két évre is érvényesek. Új szerződésre csak akkor kényszerül a NIF, ha új lelőhely kerül elő az adott szakaszon, vagy pedig a hatástanulmányban meghatározottnál nagyobb a lelőhely kiterjedése.

Az átmeneti rendelkezések fontosságára a KÖH is felhívta a jogalkotó figyelmét. A feltárási tevékenység zökkenőmentességét ennek ellenére sikerült biztosítani. Az ásatási engedélykérelmek száma a rendelet kibocsátása óta csökkent, a csaknem 9 hónap alatt összesen 223 új kérelmet tárgyalt az Ásatási Bizottság, és ebből 29 minősül nagyberuházásnak. Nem volt szerencsés a KÖH regionális irodáit 2011. január 1-jével a megalakuló megyei kormányhivatalok alá rendelni. Talán ez az egyetlen hatóság, amely a szakemberhiány miatt az új rendszerben is megőrizte a regionális szervezetét, csak a régiók határait szabták át; így aztán a Zala megyei örökségvédelmi ügyekben a szombathelyi, a Veszprém megyeiekben a győri, a Somogy megyeiekben a pécsi kormányhivatal az illetékes. A kormányhivatalok többsége nem veszi tudomásul az örökségvédelmi irodák speciális igényeit, ezért például a régész szakfelügyelők még a bonyolult kérelmek tárgyalására sem jöhetnek fel Pestre az Ásatási Bizottság ülésére, illetve egyes irodák nem rendelkeznek hivatali gépkocsival, ha vidékre kell kiszállni, ehhez esetenként egy héttel korábban kell gépkocsit igényelni, ami teljesen életszerűtlen. Természetesen a hatósági és felügyeleti munka egységes szemléletét is sokkal nehezebb fenntartani, ha az irodák különböző kormányhivatalok alá tartoznak.

Érinteni kell a Népszava 2010. május 6-ai „Kétszer fizet, aki egyszer ás” című tudósítását, amely több csúsztatást tartalmaz. A megyei múzeumok többsége felkészült a feladatra. Nagyon sajnálom, hogy a NIF képviselője itt konkrétumokat nem mondott, mert rendelkeznek a földmunkák elvégzésére közbeszerzéssel kiválasztott alvállalkozóval, a gond inkább a fenntartó önkormányzatokkal van, ahogy elnök úr is említette. Győrben a megyei múzeum rendelkezett a 85-ös út átépítéséhez alvállalkozóval, szerződést is kötött a NIF-fel, az ásatási engedélyhatározatok kiadását azért nem támogatta az Ásatási Bizottság, mert a megyei önkormányzat létszámstopot rendelt el, így két régésznek kellett volna 10 hónap alatt több mint 20 hektárnyi területet feltárni, ami megfelelő szakmai színvonalon nem végezhető el. Azóta kirendeltek egy csokor régészt, a földmunkát végző alvállalkozó szerződötetett egy további régészt, illetve áprilistól a megyei önkormányzat engedélyével két gyakorlott régészt szerződötetett a múzeum. Bizottságunk az engedélykérelmek módosítását természetesen támogatta.

A cikkben is említett szegedi esetben sem a múzeum a hunyó. Az M43-as autópálya munkálataira idejében, tavaly ősszel szerződötettek régészeket és technikai segédszemélyzetet, technikusokat, rajzolókat, informatikusokat és a többi, és természetesen rendelkeztek földmunkavégzésre alkalmas alvállalkozóval, de a technikai személyzetnek ebben az évben a megyei önkormányzat csak rövid határidejű megbízási szerződéseket engedélyezett, ami olyan hátrányos volt – például nem járt fizetett szabadság, táppénz és a többi –, hogy az érintettek nem fogadták el, így a régészek technikai segítők nélkül maradtak. Azóta a felsőfokú végzettséggel rendelkező technikai személyzet is közalkalmazotti szerződést kapott, és a feltárások rendben folynak. A cikk külön említi Zala megyét, a 71-es út Keszthelyt elkerülő szakaszát és a 76-os út Hévíz–Alsópáhok közötti szakaszát. Itt május 6-án a NIF

elfogadta a Magyar Nemzeti Múzeum honlapján szereplő árakat, így a szerződést talán éppen ezekben az órákban aláírja a múzeum.

Békés megyében a Békéscsaba és Mezőberény közötti út építésére már tavaly ősszel megkezdődtek a tárgyalások. A megyei múzeum rendelkezik a feltárás magas színvonalú lebonyolításának feltételeivel. A múzeum február elején küldte el a NIF-nek az egyeztetett megállapodás tervezetét, de február 15-én a NIF közölte, hogy csak a Nemzeti Múzeum honlapján szereplő szerződéstervezet alapján hajlandó megkötni a szerződést. A megyei múzeum ezt az ajánlatot nem árvíta miatt utasította el, Szeghy Sarolta és Firnix Attila, a NIF munkatársai is elismerték, hogy a megyei árajánlat alacsonyabb volt, mint a korábbi KÖSZ-árszabás, hanem a korábban említett okok miatt az 5 százalékos kockázatviselést nem fogadták el, joggal hivatkozva arra, hogy a honlapon nem szerződésminta, hanem még csak egy tervezet látható. Azóta sikerült megállapodniuk a feleknek, a múzeum várja a NIF-től a megállapodásnak megfelelő szerződést. Az Ásatási Bizottság szerint a szakmai szervezetek és a régészeti feltárással foglalkozó intézmények korábbi véleményét is figyelembe véve kellene módosítani a feltárással kapcsolatos jogszabályokat, illetve a múzeumot fenntartó önkormányzatokat arra rábírní, hogy fogadják el a múzeumok szakmai érveit, és ne akadályozzák a feltárások szakszerű elvégzését. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen az igen részletes szakmai vélemény kifejtését. Most kérdezem Tamási Juditot, hogy miben egészítené ki az elhangzottakat.

Dr. Tamási Judit szóbeli kiegészítése

DR. TAMÁSI JUDIT elnök (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal): Köszönöm szépen, elnök úr. Én a jogalkalmazás oldaláról szeretném megvilágítani ezt az átmeneti időszakot, és tájékoztatást adni arról, hogy a feltárási engedélyeket kiadó örökségvédelmi hatóság hogyan járt el. Hozzáteszem, előrebozsátom, hogy ezt a tájékoztatást nem most adom először, a honlapunkon kint van augusztus óta minden szükséges információ, és amennyiben a beruházók egyedi ügyekben a hivatalhoz fordultak, vagy akár általánosságban is, mindig a rendelkezésükre állunk, a NIF Zrt.-vel is folyt levelezés ez ügyben, a nagykunsági tározót személyesen egyeztettük, az Útiber Zrt.-vel egyeztettünk. Szeretném azt jelezni a beruházók felé, hogy a hivatal a továbbiakban is kész az ilyen jellegű együtt gondolkodásra. Az átmeneti időszak kezeléséről annyit, hogy jogalkalmazók voltunk, a törvény feketén-fehéren kimondja azt, hogy 2010. augusztus 1-je után a megyei múzeumokat illeti a feltárási jogosultság, tehát a KÖSZ-jogutód MNM-NÖK-nek feltárási engedély ettől az időponttól kezdve nem volt adható.

Milyen esetek fordultak elő? Ezeket lehet tipizálni. Az egyik, hogy a KÖSZ feltárási engedéllyel rendelkezett, meg is kezdte a feltárásokat, az MNM-NÖK jogutódként belépett, folytathatta augusztus 1-je után is a feltárásokat, tehát itt nem volt probléma.

B-verzió: a KÖSZ feltárási engedélyt kapott, de a feltárási munkát még nem kezdte meg. Ebben az esetben a feltárási jogosultságot megörökölte az MNM-NÖK, tehát a KÖSZ nevére augusztus 1-je előtt kiadott engedéllyel augusztus 1-je után is végezhetett a NÖK feltárást.

A C-verzió, amikor a KÖSZ augusztus 1-je előtt engedélykérelmet adott be, de az engedély kiadására már csak augusztus 1-je után került sor. Ebben az esetben is beléphetett a NÖK jogutódként, az engedély kedvezményezettjeként, tehát ez alapján is lehetett feltárást végezni, a probléma ott kezdődött, amikor nem adtak be augusztus 1-je előtt feltárási engedélyt. Tudomásunk volt arról, hogy a KÖSZ valóban több szerződést kötött meg, talán úgy érzékeltük, éppen a változásokra készülve a beruházókkal augusztus 1-je előtt, de abban az esetben, ha nem indult hatósági eljárás az ügyben, akkor mi már nem tudtunk a NÖK-nek augusztus 1-je után feltárási engedélyt adni. Ennek aztán több variációja volt. Volt olyan,

hogy feltárás közben került elő új lelőhely, és arra kellett volna engedély - ezt már csak a múzeumnak adhattuk ki -, és volt olyan, hogy kivitelezés közben került elő új lelőhely, amit megint csak a múzeumnak adhatunk ki. Ezek azok az esetek, amelyeket a NIF Zrt. képviselője is felsorolt. *(Lukács László távozik az ülésteremből.)*

Minket a jogszabály kötelez, tehát nem járhattunk el másképp. Még egy konkrét esetre vagy típusra szeretnék kitérni, ami többször elhangzott az átmenettel kapcsolatos egyeztetésekben meg a sajtóban is, mégpedig az, hogy a megyei múzeumok nem fogadnák el a KÖSZ által elvégzett próbafeltárást, és újból próbafeltárást akarnak végezni ugyanazon a területen. Szeretném azt leszögezni, hogy nekünk ilyenről hivatalból nincs tudomásunk, és az Örökségvédelmi Hivatal nem is engedélyezné azt, hogy ugyanazon a területen kétszer egymás után ugyanazt a feltárást végezzék el. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Megint lehetőséget adnék arra, hogy a képviselőtársaim esetleg kérdezzenek. *(Nincs jelzés.)* Ha ilyen igényük nincs, akkor Csorba Lászlót, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatóját szeretném megkérni... *(Dr. Szeghy Sarolta: Én még reflektálni szeretnék az Ásatási Bizottság elnökének.)* Tessék!

DR. SZEGHY SAROLTA (Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.): Szeghy Sarolta vagyok a Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.-től. Mivel konkrétumokat kértek tőlünk, és mivel hozzám tartozik a szerződések megkötése, akkor hadd mondjam el a konkrétumokat.

Felsorolnám azokat a megyéket, ahol még mindig folyamatban van a közbeszerzés, és ahol a mai napig nincsen földmunkára alvállalkozó: ez konkrétan Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Fejér megye, Somogy megye, és Zala megyének is mostanában fog befejeződni, de még biztos, hogy legalább egy hónap, amíg lesz földmunkára alvállalkozójuk. A Hajdú-Bihar megyei múzeummal megkezdtük a tárgyalásokat, a pénteki nap folyamán egyeztettünk, tehát azt gondolom, hogy ott nem lesz probléma.

Még egy projekt konkrétan elhangzott, a 47-es számú főút, Békéscsaba-Mezőberény 11,5 tonnás megerősítése projekt. Erre vonatkozóan pedig hadd mondjam el, hogy a NIF Zrt. részt vett ezeknek a bizonyos mintaszerződéseknek a kialakításában, és azt gondolom, hogy mivel kikerültek a NÖK honlapjára, mi ettől eltérni nem tudunk. Már korábban megkezdődött tárgyalások voltak, és annak alapján született egy korábbi szerződéstervezet. Azért nem kívántuk azt alapul venni, mert egész egyszerűen a feltételek 2011 februárjára megváltoztak, új tárgyalási alappal, új feltételek mellett kellett megkezdenünk az egyeztetést a békéscsabai múzeummal. Az elején valóban voltak nézeteltérések, de egy héttel ezelőtt megszületett itt is az, hogy meg tudtunk állapodni a megyei múzeummal, és a jövő hét folyamán meg fog születni a szerződés a felek között. Ezeket a konkrétumokat szerettem volna elmondani.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Akkor ismételten szeretném megkérni Csorba Lászlót, hogy a Nemzeti Múzeum szempontjából foglalja össze a tapasztalatait.

Dr. Csorba László szóbeli kiegészítése

DR. CSORBA LÁSZLÓ főigazgató (Magyar Nemzeti Múzeum): Elnök Úr! Tisztelt Megjelentek! A Nemzeti Múzeum szempontjából azt mondhatjuk, hogy itt két nagyon fontos szempont és érdek érvényesül a megelőző feltárásoknál. Az egyik, amit a törvénymódosítás is célzott, vagyis, hogy a régészet révén is a megyék folytassák korábbi, hagyományos tevékenységüket, illetve a régészet révén újabb lehetőségek adódjanak a megyei társadalom, az ott élő emberek számára. Ezt nem kell ragozni, mindnyájan értjük ennek jelentőségét és fontosságát, ugyanakkor van egy másik nagyon fontos szempont, ez pedig a nagyberuházások érdekei, hogy ne legyenek késések, tehát úgy menjenek, ahogyan azokat folytatni kell.

A Nemzeti Múzeum a múlt nyáron kialakult helyzetben lett az egyik fontos közreműködője ennek a folyamatnak. A KÖSZ örökségét úgy kellett továbbvinni, hogy lehetőleg mind a két szempont a maga módján érvényesülni tudjon, és úgy kezelni a fennálló problémákat, hogy ezek mindegyikét valamilyen mértékben figyelembe lehessen venni. Meg kell mondani őszintén, hogy egy nagyon bonyolult helyzet alakult ki; ennek számos részletét látjuk. A KÖSZ örökségét úgy kezelni, hogy annak minden olyan eleme, ami hasznos volt, értékes volt, ami éppen a központi irányításból, a központi rálátásból, bizonyos központi kapacitások létrehozásából állt, hogy azok lehetőleg továbbvihetők legyenek, ugyanakkor az új jogszabályi helyzetet végre kell hajtani, tehát erre vonatkozóan a helyzet teljesen egyértelmű, hogy a Nemzeti Múzeum is ezeket a jogszabályokat hajtja végre mindenféle formában.

Hogy ezen belül milyen helyzetek alakulnak ki, azokat hogyan tudjuk kezelni, erre azt kell mondanom, hogy ez bonyolultabb, mint az talán kívülről látszik. Úgy látom, hogy vannak illúziók, vannak elképzelések, hogy ezt milyen gyorsan és milyen egyszerűen, rövid úton el lehetne intézni; ez nem így van, ez bonyolultabb. Egy ideje tőlem ezt többen is hallhatták, de azt kell mondanom, hogy valóban így van. Nyilván vannak részletek, amelyek a nyilvánosságra tartoznak talán, mások inkább egy intézmény belső működésével kapcsolatosak. Az eredmény mindenképpen az, hogy haladunk előre ezen az úton, talán nem olyan gyorsan, mint azt többen szeretnék, de mindenképpen haladunk előre, és az összes probléma megoldása lehetővé válik.

A késés kétségkívül okozhat problémákat, ezt én elismerem, de a problémák alábecsülése is okozhat problémákat. A Nemzeti Múzeum a maga szakmai háttérével, és ahogyan a problémákat kezeli, én úgy érzem, hogy az összes fontos probléma megoldható. Pár probléma konkrétan is felmerült, amikre utalni kell, így például a honlapra felkerülő dokumentációval kapcsolatban. Itt határidőket betartani akkor lehet, ha az intézménynek, amely számára a rendelet előírja a határidőt, van arra egyáltalán módja, hogy azokat a szereplőket, akik ebben részt vesznek, bármilyen módon befolyásolni tudja. Azokat a szakmai munkabizottságokat, amelyek a javaslatokat készítették, nem a Nemzeti Múzeum kérte fel, tehát az ő munkarendjükre, az ő viszonyaikra nekünk közvetlen hatósági befolyásunk nem volt, el kellett fogadnunk azt a munkarendet, amit ők folytattak. Itt nagyon lényeges az, hogy ezeknek a munkabizottságoknak rendkívül nehéz feladatuk volt, hiszen ilyen típusú előkészítő munka, ilyen típusú, az egész országban zajló régészeti munkát ezekkel a dokumentációkkal segítő központi koordináció korábban nem volt, tehát én azt gondolom, el lehet fogadni azt, hogy ők egy nagyon nehéz munkát végeztek, és nem készültek el időben. Lényegében 10 nappal a határidő előtt kaptam meg én a legelső tervezetet, és ott akkor villámgyorsan dönteni kellett.

A rendeletben két lényeges szempont van: az egyik a szakmai egyeztetés, a másik pedig a miniszteri jóváhagyás. Teljesen világos volt, hogy az felelőtlenség lenne, hogy ezeket a dokumentumokat úgy hozzuk nyilvánosságra, hogy a szakmai egyeztetés nem zajlik le. Ennek időt kellett hagyni - ez a folyamat lezajlott, megtörtént -, és utána természetesen a beérkező eredményeket nyilvánvalóan majd a bizottságoknak kell összevetniük a korábbi javaslatokkal, hiszen nincs olyan külső tekintély, olyan külső szereplő, amely helyettük ezt megteheti, ha egyszer eredetileg a javaslatok előállításának ez volt a kezdő folyamata. Azt mondhatom, hogy ez mostanra lezajlott, a javaslatok megvannak, megtörtént az egyeztetés, az ennek megfelelő koordináció, és a miniszteri jóváhagyás remélhetőleg nagyon rövid idő alatt meglesz. Ehhez persze hozzá kell tenni, hogy ezek akkor is csak javaslatok lesznek, tehát azt a résztvevők maguk eldönthetik, hogy milyen mértékben tartják magukat ezekhez a javaslatokhoz, a jelenlegi jogszabályokban nem szerepel olyan kritérium, amely az így megjelenő javaslatot bárki számára kötelezővé tenné.

A folyamatban lévő szerződésekkel kapcsolatban a munkáknál nyilvánvaló, hogy a NÖK-nek nagyon lényeges szerepe van. Én azt gondolom, hogy az elmúlt időszakban bizonyítani tudtuk, hogy mindenkit segítünk, mindenkit támogatunk, a szükséges információkat átadjuk, és mihelyest a megyei múzeumok és a vízügyi szakemberek meg tudnak egymással egyezni, abban a pillanatban a Nemzeti Múzeum ebben segíteni fog, és a szerződéseket átadjuk. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Most Kárpáti Zoltánt szeretném megkérni, hogy a Nemzeti Örökségvédelmi Központ szakmai vezetőjeként esetleg egészítse ki azt, ami eddig elhangzott.

Kárpáti Zoltán szóbeli kiegészítése

KÁRPÁTI ZOLTÁN megbízott szakmai vezető (Nemzeti Örökségvédelmi Központ): Köszönöm, elnök úr. Szeretettel köszöntök mindenkit! Szinte minden elhangzott, ami ebben a témában felmerülhet akár problémaként, akár előnyként. Én is azt gondolom, hogy csatlakoznék a Megyei Múzeumok Igazgatóságának Szövetsége elnökéhez azzal, hogy egy statisztikát próbálnék elmondani önöknek.

Először is felsorolnám azt, hogy az Örökségvédelmi Szakszolgálat három éve alatt összesen 886 olyan régészeti feltárást végzett, ahol a kutatások pozitív eredménnyel zárultak, tehát azt kell mondanom, hogy ezek valódi régészeti feladatot jelentettek. Ez azt jelentette, hogy ebből 475 régészeti feltárást végzett a szakszolgálat, és maradék 441 darabot végeztek a megyei múzeumok, illetve az egyes városi múzeumok. Ezt azért tartom fontosnak felsorolni, mert jól látható, hogy valójában majdnem 50-50 százalékos volt a feladatmegoszlás az intézmények között. Azt gondolom, hogy ez majdnem kvázi megállapítható, mintegy koordinatív feladatként, hiszen a szakszolgálat nemcsak maga végezte a feltárásokat, hanem jelentős mértékben bevonta a megyei múzeumokat, illetve az egyéb, nagyon fontos kapacitásokkal rendelkező szakintézményeket, úgy mint a Magyar Tudományos Akadémiát és az egyetemek közül az egyetlen résztvevőt, az ELTE-t. Nagyon fontos megállapítani azt, hogy a szakszolgálat munkájával egyben a feldolgozás, tehát a teljes régészeti feladat előrehaladása is jelentős eredményeket mutatott szerintem országos szinten is, ha csak azt vesszük, hogy a nyilvántartásba vett régészeti leletek száma, amelyek előkerültek az ásatásokon, jelenleg hároméves távlatban 37 százalékon tartanak. Szerintem ez jelentős előremutató, egyébként azt gondolom, hogy a szakmai kolléga ebben talán egyetért velem. Ezért azt gondolom, hogy valóban szükség van egy olyan átgondolt rendszerre, amely lehetővé teszi azt, hogy megfelelő koordinációval, megfelelő hatékonysággal és sebességgel, illetve megfelelő szakmai színvonalon zajlódjanak a régészeti feltárások. Nagyon fontos megemlíteni azt, hogy egy intézmény koordinatív szerepét megállapítani valószínűleg csak akkor lehet, és akkor lehet jól megállapítani, ha nagyon pontosan körbeírjuk ebben a koordinációban azt az eljárásrendet, amiben működni kell, illetve azokat az érdekegységeket, hogy milyen módon tegye ezt meg. Jól látható, hogy szerintem ez egy picit hiányos a jogszabályban, de talán ez egy későbbi probléma, amit majd meg kellene oldani.

Nagyon fontos, hogy azok a szakmai irányelvek, amelyek a Nemzeti Múzeum honlapján megjelentek, egy nagyon fontos és pontos logika alapján készültek, és sajnálattal tapasztaltuk azt, hogy lényegében a szakmai egyeztetések meglehetősen nagy érdektelenséget mutattak. Összesen 4 megyei múzeum és a szakmai tudományos szervezetek, elsősorban az ELTE, illetve a Tudományos Akadémia és a Szegedi Tudományegyetem fejtette ki véleményét, és nagyon szeretném kiemelni a KÖH álláspontját, mert sok mindenben segítette a munkánkat.

Nagyon fontos azt megemlíteni, hogy pontosan azzal a logikával készült ez a szakmai irányelvrendszer, hogy a régészetnek, amellett, hogy 2001-ben egy óriási nagy lehetősége

adatott arra, hogy a régészeti feltárás elismertsége megszületett, tehát lényegében minden egyes feltárás költségét és idővonzatát a beruházóknak mindenképpen biztosítaniuk kell, és azt gondolom, hogy ez ma is fennáll, tehát én úgy érzem, mint régész, hogy oltári nagy elismerést kapott a mi szakmánk, ehhez képest, azt gondolom, hogy az elmúlt 10 évben nem tudtuk letenni az asztalra azokat a fontos lépéseket, amiket valószínűleg elvártak volna velünk szemben. Talán ez pontosan azt mutatja, hogy ezek a problémák kialakulhattak a mi tudományágunkban. Még egyszer mondom tehát, ez a logika pontosan erre épült, ami a szabályzatokban meg lett jelenítve, mégpedig hogy a régészet és a beruházás valamilyen módon közös úton jár, tehát ha a beruházó tudja biztosítani a megfelelő anyagi és időbeli feltételeket egy régészeti feltáráshoz, abban az esetben a régésznek kutya kötelessége felelősséget vállalni a munkájáért, mi legalábbis ezt a logikát próbáltuk felépíteni. Abból indultunk ki, ahogy hallottuk az egyéb hozzászólóktól is, hogy jelentős mértékben kiszámíthatatlan a régészeti feltárás költsége, és azt gondolom, hogy ez olyan szintű terhelést jelent akár a beruházásokra, akár a nemzetgazdaságra, hogy ezen a szinten nekünk mindenképpen változtatni kell. Azt gondolom tehát, hogy sok tekintetben jó irányba haladunk, de igenis, szükség van olyan pontosító eljárásokra, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a hatékonyság a szakmai elvárásokkal együtt kialakuljon. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Egy gyors reflexióra megadom a szót Kálnoki elnök úrnak.

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON elnök (Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Nem készültünk arra, hogy a KÖSZ három évről adatokkal jöjjünk; jöhettünk volna egyébként, és talán akkor kicsit színesebb lenne ez a kép, de azért azt hadd mondjam el, hogy az az állítás, hogy a megyei múzeumok nem reagáltak ebben a társadalmi egyeztetésben, nem igaz. Én írtam alá a Megyei Múzeumok Igazgatóságának Szövetsége nevében a válaszukat, nyilván főigazgató úr meg is tudja erősíteni egyrészt, másrészt - gyorsan összeszámoltam - 4 jelenlegi megyei múzeumigazgató vett részt ezekben a munkacsoportokban, Zsidi Paula főigazgató-helyettes asszony és más munkatársaink is, tehát az az állítás, hogy mi ebből kimaradtunk volna, nem fedí a valóságot. Ezt csak az objektivitás érdekében szerettem volna elmondani. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Képviselő asszony!

MENCZER ERZSÉBET (Fidesz): Köszönöm szépen a szót, elnök úr. Egyrészt köszönöm Kálnoki-Gyöngyössy Mártonnak, hogy ezzel a hozzászólásával megpróbálja lezárni a KÖSZ-történetet, hiszen ez egy másik albizottsági feladat- és hatáskör, úgyhogy én azt gondolom, hogy a KÖSZ-ről e tekintetben ne is beszéljünk. Én inkább a jelenlegi helyzettel kapcsolatosan szeretném kérdezni Csorba László urat, illetve Kárpáti Zoltán úrtól szeretném megkérdezni, hogy miért csak 61 köbméter leletanyag átadására került sor a KÖSZ feltárási anyagából, illetve a KÖSZ-től megörökölt, és jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeum NÖK-nél fellelhető 3 milliárdos pénzeszközt belsőleg felhasználták, de a leletanyag feldolgozását nem adták át a megyei múzeumoknak. Ez mikorra várható? Mikor gondolják, hogy átadják, illetve adtak-e már át feladatellátásra rendelt eszközöket a megyei múzeumoknak? Ez a tiszteletteljes kérdésem.

DR. CSORBA LÁSZLÓ főigazgató (Magyar Nemzeti Múzeum): Néhány szóval reagálok erre. Próbáltam azt jelezni az előbb, hogy ez a feladat bonyolultabb, mint ahogy azt eredetileg talán mi is vagy az összes résztvevő gondolta, tehát van azért ezzel kapcsolatban

illúzió, hogy egy ilyen típusú feladatot milyen gyorsan és milyen sebességgel lehet megcsinálni. Itt valóban nagyon nagy mennyiségről van szó. Elvileg annak semmi akadályja nincs, hogy az adott megye az adott leletanyagot az adott formában megkapja, erre elindulnak az egyeztetések, és ezt meg fogjuk tenni, tehát ez nem megy nagyon gyorsan, de természetesen ezt meg kell tenni.

A nálunk lévő pénzmennyiség jelentős része természetesen erre vonatkozik, hiszen a megkötött beruházói szerződések tartalmazzák azt az összeget, ami az úgynevezett első feldolgozásra vonatkozik, ennek azonban nagyon lényeges eleme az, hogy előbb az intézmény általános pénzügyi helyzetét kell világosan látni, hiszen a jelenleg meglévő feladatok ellátására vonatkozóan az anyagi eszközöket biztosítani kell. Ez az egész tárgyi és eszközállományra is vonatkozik. Azt kell világosan elkülöníteni, hogy mi az a része ennek, ami a jelenleg is meglévő feladatok ellátásához szükséges, és mi az, ami adott esetben átadható. Ez a folyamat zajlik, de ismétlem, ez kicsit hosszabb folyamat, mint gondoltuk, ez nem egy vagy két hónap, de haladunk előre, és igyekszünk, hogy minél előbb meglegyen. Mihelyt ez ügyben előbbre lépés van, én természetesen a bizottságot erről tájékoztatni fogom. *(Kárpáti Zoltán: Szabad beleszólni?)*

ELNÖK: Persze.

KÁRPÁTI ZOLTÁN megbízott szakmai vezető (Nemzeti Örökségvédelmi Központ): Arra a kérdésre, miszerint miért nem adtuk át, vagy mennyit adtunk át a megyei múzeumoknak: természetesen ki lehet egészíteni ezt a számot. Azokból az ásatásokból, amelyeket a szakszolgálat végzett, abból valóban 61 köbmétert mutatott ki Kálnoki-Gyöngyössy Márton. Én azért hozzá szeretném tenni azt, hogy a megyei múzeumok jelentős része, tehát a 411 régészeti lelőhelyen elvégzett feltárás esetében a megyei múzeumok megkapták a pénzüsszeget, és már a szerződéskötés folyamán, tehát előre megkapták a múzeumok a befogadás költségeit, és lényegében ezek a leletek náluk vannak. Azokban az esetekben, ahol nem történt meg az átadás, ennek több oka van. Egyrészt több múzeum nem volt elég következetes a befogadás szempontjait tekintve, amikor az ásatási engedélyt megkérte a szakszolgálat. Ezeket a dolgokat most kell rendeznünk, és nagyjából ki is alakult egy várhatóan normális ügymenet; ahhoz képest elég színes a hozzáállás a lehetőséghez. Olyan problémákkal ütközünk szembe, hogy egy-egy megyei múzeum, illetve a megye területén tevékenykedő városi múzeum közti gyűjtőterületi határ nincs pontosan rendezve. Azt gondolom, hogy ezeket nagyon fontos tisztába tenni. Ezeket mi most megtettük, folyamatban vannak a tisztázások, és azt gondolom, hogy szerződéskötések is folyamatban vannak. Remélem, hogy ezt Kálnoki-Gyöngyössy Márton is meg fogja erősíteni, hiszen pont a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságával egy konkrét szerződéskötési folyamat van.

ELNÖK: Köszönöm. Még sok vendégünk van, aki nem jutott szóhoz, de egy rövid reflexióra megadom a szót Kálnoki elnök úrnak.

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON elnök (Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetsége): Örülök, hogy most már a pest megyei ügy is előkerült; akkor hadd mondjam el röviden, hogy mi történt, és mi miért nem kaphatjuk meg. Az ásatási engedélyek úgy szóltak, hogy a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságához kerülnek a leletek, ennek ellenére a Magyar Nemzeti Múzeum - figyelmen kívül hagyva ezeket a jogerős ásatási engedélyeket - beletárolta a saját gyűjteményébe a pest megyei leletanyagot. Mi például ezért nem kaphatjuk meg a leleteinket.

ELNÖK: Köszönöm. Kedves Vendégeink! A bizottságnak elsősorban az a feladata, hogy a törvények végrehajtását abból a szempontból vizsgálja, vagy hogy strukturális problémákat azonosítson és ne egyedi eseteket. Van olyan bizottságunk is, amely egyébként ilyenekkel foglalkozik, igaz, nem a jelenben, inkább a múltban, ezért én azt javaslom, hogy talán inkább menjünk tovább a megszólalók sorában. Már említve is lett a Régészeti Intézet, illetve az ELTE Régészettudományi Intézete, ezért most kérném Bálint Csanád urat, a Régészeti Intézet igazgatóját, hogy fejtse ki a véleményét.

BÁLINT CSANÁD régészeti igazgató (Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete): Elnök úr, köszönöm, de én annyira másról beszélnék, hogy kérem szépen, adja meg utolsóként a szót.

ELNÖK: Rendben. Lehet utolsó előtti? Mindenképpen szeretném, ha helyettes államtitkár asszony szólna a legvégén.

BÁLINT CSANÁD régészeti igazgató (Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete): Akkor utolsó előttiként. Teljesen másról kívánok beszélni.

ELNÖK: Jó. Igazgató úr?

DR. RACZKY PÁL igazgató (Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézete): Én azt hiszem, hogy a pragmatikus dolgokról volt itt szó. 2010 folyamán az MTA régészeti bizottsága összeült, és tulajdonképpen nem ilyen konkrét ásatási ügyeket tárgyalva, hanem elvi alapokon és a törvény elvi oldaláról közelítve lebonyolított egy vitát, és annak volt egy vitairata. Úgy érzem, hogy ez a vitairat - nem túl hosszú, másfél oldal - pontokba foglalta a fő problémákat, és úgy érzem, hogy ezek a problémák ma is érvényesek. Ebben a széles körben talán kicsit provokatív, de én úgy érzem, hogy joguk van ahhoz, hogy ezt a dolgot megismerjék, és azt, hogy a régészeti bizottság hogyan is látja ezt a problémát; hangsúlyozom, elvi alapokon, nem konkrét ásatásokra kihegyezve az ügyeket. Ha megengedik, akkor ezt most gyorsan ismertetném.

„Az örökségvédelem régészeti szabályozásával kapcsolatos problémák.

1. A lelőhely fogalma és jogi értelmezése. A törvényi keretek átláthatatlanul bonyolultak az át nem gondolt számos módosítás és az egyre szerteágazóbbá váló összefüggésrendszer miatt.

2. A régészeti lelőhely definíciójának pillanatnyi jogi keretei a föld alatt osztják ismert és ismeretlen kategóriákra a természetes régészeti lelőhelyek egységes halmazát. Becslések szerint az ismeretlen, tehát jogi értelemben nem ismert lelőhelyek közel három-négyszeresen múlják felül az ismerteket, így a törvény pillanatnyi gondoskodása csak a lelőhelyek kis részére terjed ki, a többi, nem ismert lelőhely sorsa bizonytalan. A föld feletti épületek, műemlékek esetében teljesen más eljárásrendet ír elő a jogszabály, mint az egyéb régészeti lelőhelyekre.

3. Az ismert lelőhelyekhez kapcsolódó feltárások finanszírozásának jelentősége, legalább 9 ezrelék előírása a beruházókat is két nagy csoportra osztja: azokat, akiknek a területén van ismert lelőhely, aránytalanul sújtja, és azokat, akiknek pedig nincs, felmenti minden kötelezettség alól. Ráadásul „a szennyező fizet” elvére való hivatkozás a beruházók, fejlesztők azon részét, amelyek ismert lelőhelyekkel kerülnek kapcsolatba, bizonyos mértékben megbélyegzi. Mai körülmények között valószínűleg az egykori nagyberuházó, Széchenyi István volna az egyik legnagyobb környezetszennyező Magyarországon. Szükséges lenne más alapokon újragondolni, hogyan lehetne a beruházókat a szennyezők helyett a nemzeti kulturális örökség aktív támogatóinak tekinteni, ezért kívánatos volna a beruházókat

nem a régészet és a régészek ellenfeleiként, hanem a közös érzelmi elkötelezettség képviselőiként, vagyis a kulturális örökségünk megismerésében, megóvásában végzett közös munka résztvevőiként kezelni.

4. Az egyébként pénzügyileg tervezhető beruházásokhoz képest az ismert régészeti helyszínek megelőző feltárásának költségei előre nem tervezhetők. A pillanatnyi gyakorlat szerint a feltárások bekerülési költségei a beruházások 0,9-10 százaléka közötti értéket teszik ki Magyarországon. A beruházók által finanszírozott előzetes örökségvédelmi hatástanulmányok sok esetben teljesen hamis képet nyújtanak a beruházónak a feltárási költségeket illetően. Jelenleg a régészet nincs rákényszerítve egy felelősségteljes, előzetes diagnosztika készítésére. Ez az állapot mind a beruházó, mind a feltáró intézmény, mind pedig nemzeti kulturális örökségünk szempontjából igen kártékony.

5. Főként a kisberuházók részéről alakul ki az az érzelmi hozzáállás, hogy a föld alatti régészeti örökség számukra félelmet keltő és kiszámíthatatlan. A beláthatatlan pénzügyi következmények és a vélelmezett idővesztés inkább a leletek, lelőhelyek eltitkolását okozzák. Olyan kiszámítható szabályozás volna szükséges, amely a régészeti örökséget szerethetővé teszi, inspirálja a tömeges leletbejelentést, és az egységes eljárásrend mögött valóságos nemzeti egység valósulhatna meg.

6. A beruházók és a régészek között közvetlen alku alakult ki, melyből az állam látszólag kivonult, és olyan látszatot kelt, mintha a régész egyéni véleményalkotásától függne a feltárások költsége, ráadásul a kialakított feltárási összeget ma a régész, illetve az általa képviselt intézmény közvetlenül maga „hajtja be” a szennyező beruházón.

7. A leletek további sorsa. A régészeti feltárások végeredménye, a lelet a földben egyértelműen állami tulajdon, onnan kikerülve azonban jogi helyzete nem egyértelmű, hiszen az önkormányzati és állami tulajdon közötti konfliktusba kerül. Magyarországon ma az állam valóságos tulajdonlása túlnyomóan csak közvetetten, az önkormányzati kezelésben lévő múzeumokon keresztül valósul meg. Az állam közvetlen felelőssége az ásatást követően ebben az ellentmondásos rendszerben megszűnni látszik. A régészeti leletek egyszeri költségterítéssel múzeumban való elhelyezése nem oldja meg a raktározás, megőrzés, átörökítés távlatos feladatát. Az állami tulajdonú leletekről, a nemzeti kulturális örökségről az állami költségvetésben előre tervezve, évről évre normatív alapon kell gondoskodni. Így lehet biztosítani a raktározás egységes körülményeit, és egy nemzeti léptékű információs rendszer fenntartását.

9. A magyarországi önkormányzati múzeumok rendszerének finanszírozása évről évre az illetékes önkormányzati költségvetési elosztástól függ, és ilyen körülmények között időről időre kétségessé válik, hogyan valósulhat meg a nemzeti átörökítés óhajtott egysége. Ebben a rendszerben nem látszik egy nemzeti léptékű megoldás jövőbeli ígérete.

10. Magyarországon nem egyértelmű, törvényileg nem megalapozott az országos, valamint az önkormányzati léptékű régészeti feladatkörök világos elválasztása, ebben is alkuk sora és súlyos vita alakult ki az idők folyamán.

11. - ez az utolsó. A régészet környezetében kialakult és politikai léptékűvé dagadt viták mögött az a pillanatnyi helyzet húzódik meg, hogy a nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészetet mindenféle szinten megszerezhető pénzügyi forrásnak lehet tekinteni. Ez országos léptékben évi 8-10-12 milliárd forint lehet. Hasonló konfliktusok nincsenek a néprajz, művészettörténet és egyéb tudományterületek önkormányzati összefüggésében. Mi lesz a régészettel és a régészeti örökséggel azután, hogy befejeződnek a nagy autópálya-építkezések? Sajnos, erre a kérdésre itt és most kell megfontolt választ adnunk. A hatalmas léptékű feltárások idejében elköltött pénz után olyan időszak jön, amelyben a fel nem dolgozott leletegyüttesekre nem marad forrás. A jelenben rosszul elköltött pénzzel tulajdonképpen a régészet jövőjét zálogosítjuk el. A mai, rossz személyes alkukkal

megszerzett régészeti források hosszú távon egy nem fejlődőképes múzeumi struktúrát konzerválhatnak.”

Köszönöm. Lehetséges, hogy ennek néhány pontja nem aktuális, de úgy érzem, azért ez érdemes arra, hogy rendszerében az egészet újragondoljuk. Vannak elvi megoldási javaslatok is, én egy dolgot nagyon fontosnak látok: visszafelé kellene nézni a kulturális örökséget. Pillanatnyilag csak arról beszéltünk, hogy hogyan végezzük el a feltárásokat. Erre nézvést egy természettudományos professzor kollégám szavait idézném, aki azt mondta, hogy rossz rendszerben is lehet nagyon jó tartalmi munkát végezni, illetve jó rendszerben is lehet csapnivalót, a lényeg valamiféle konszenzus, valami permanencia. Én ezt a permanenciát félttem most pillanatnyilag. Ez az egyik.

A másik: én igenis azt mondanám, hogy mint ahogy maga az autópálya-beruházás is külön kezeli az európai nemzeti léptékű projekteket, és külön kezeli a megyei léptékű projekteket, én úgy gondolom - és ez legyen az én személyes meggyőződés -, hogy különösen az európai uniós beruházás a pénzekkel és a több megyén áthaladó nyomvonalas beruházásokkal kapcsolatban, én úgy látom továbbra is, és nem látok ellenbizonyítékokat azóta sem, hogy szükséges lenne egy nemzeti léptékű összefogás, és ezen túlmenően természetesen minden megyei területen nagyon fontos volna az ottani munka. Akik ismerik a komplex rendszereket, azok tudják, hogy ezek a hierarchikus felépítésű rendszerek nem egymás ellen vannak, mindegyik ugyanazt teszi, viszont egyet tudok, hogy 19 megye summája nem azonos egy nemzettel, ezt szögezzük le. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen igazgató úr szavait. A maga módján, szerény eszközeivel ez a bizottság is ennek a konszenzusnak a kialakítása miatt lett összehívva, tehát hogy ezt a nagyon komplex problémát a lehető legtöbb helyről meg tudjuk vizsgálni, és át tudjuk beszélni az ezzel kapcsolatos aktuális fejleményeket is. Kérdezem még, hogy van-e olyan vendégünk, aki nem jutott szóhoz; Bálint Csanád úr már jelezte, hogy szólni kíván. *(Jelzésre:)* Megadom a szót. Kérem, hogy a nevét jegyzőkönyv számára mondja be!

DR. JANKOVICH-BÉSÁN DÉNES elnök (Magyar Régész Szövetség): Jankovich-Bésán Dénes vagyok, a Magyar Régész Szövetség elnöke. Én is azt szeretném mondani, hogy itt elhangzott már, hogy ezek átmeneti rendelkezések, amik vannak, és az a véleményünk, hogy ezeknek az átmeneti rendelkezéseknek éppen ideje véget vetni, és komolyan végiggondolni az egész folyamatot, ami a régészeti tevékenységgel kapcsolatos. Nyilvánvaló, hogy ezekre az átmeneti rendelkezésekre szükség volt; nem állítom, hogy mindegyikre, de nagyon sok félreértés, nagyon sok, egyéni vagy társadalmi réteget érintő sérelem származott némelyikből, tehát most úgy gondolom, hogy eljöhethetne egy olyan nyugalmi állapot, amikor tervszerűen végig lehetne a dolgot gondolni.

Mire gondolok ezekben az ad hoc intézkedésekben? Egy példa a közelmúltból, hogy örömmel nyugtáztuk, hogy a múzeumok visszakapták a régészettel kapcsolatos feladataikat, és ehhez képest most született egy olyan rendelet, amely korlátozza a régészek számát a múzeumban, egyrészt, másrészt pedig mindenfelől halljuk a híreket, hogy tulajdonképpen jobb lenne, ha a régészek projektszerződésekkel dolgoznának a múzeumokban, és nem közalkalmazottként. Reméljük, hogy ezek a hírek célzatosak vagy nem végiggondoltak, nem véglegesek, és nem így születik meg a döntés. Erre vonatkozóan ismét szeretnénk leszögezni, hogy a régészeti munka, a régészeti tevékenység nem egy kft.-ben művelhető vállalkozás, hanem egy tudományos munka, aminek megvannak a szabályozott folyamatai és lehetőségei, és itt bizony egy életpályamodellre mindenképpen szükség lenne. Ez csak egy példa volt, még akkor is, ha értjük a szűkítés okát, indokát, és még el is tudjuk fogadni, de bizony, nagyon rossz a visszhangja, ezt el kell mondani, például egy ilyen intézkedésnek.

Mi a Régész Szövetségben is abban gondolkodunk, hogy a 2001-ben született törvény, akkor a legjobb tudásunk szerint is valóban széles szakmai konszenzussal megalkotott törvény volt, és az elmúlt 10-11 évben működött, ahogy működött, azt kell mondanom, hogy az utóbbi néhány évben borultak fel a dolgok vele kapcsolatban, és erre semmilyen indok nincs. Amit alaposan végig kell gondolnunk, mert jelenleg is problémának látjuk a beruházók és a régészek együttműködésében, hogy mit lehet előre megjósolni és mit nem, meg lehet-e jósolni a feltárt terület nagyságát, annak költségét és így tovább. Erre vonatkozóan az látszik megint, hogy az előzetes diagnosztika - amit annak idején hatástanulmányként alaposan körülírtunk – módszereit, illetve hatáskörét az elmúlt 8 évben erősen szűkítették, de nem is tartjuk ma már egyértelműen jónak annak a hatástanulmánynak minden szakmai elemét. Ezt mindenképpen alaposan végig kellene gondolni, és egy olyan protokollt kitalálni a szerződéskötések folyamatára, ami megfelel az uniós és közbeszerzési rendelkezéseknek is. Szerintem ez nem nehéz és nem lehetetlen, csak közösen kellene kitalálni, és azt sem tartanám ördögtől való dolognak, ha erre a folyamatra is minőségbiztosítás jönne létre, ugyanúgy, mint a régészeti munka bármelyik fázisára. Ezeket - ismételten mondom - széles szakmai konszenzussal kellene megalkotni, nem két hét alatt, mint ahogy itt hallottuk, hogy két hét volt a szakmai egyeztetésre; hát olyan is. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Van-e még valaki, aki hozzá kíván szólni, vagy képviselőtársaim esetleg kérdezni? *(Nincs jelzés.)* Ha nincs, akkor a vége felé közeledünk. Bálint Csanád igazgató urat kérem, hogy ő is mondja el a véleményét.

BÁLINT CSANÁD igazgató (Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete): Elnök Úr! Helyettes Államtitkár Asszony! Tisztelt Albizottság! Köszönöm a meghívást, köszönöm a szót. Egy év alatt egy dologról egyáltalán nem esett szó: a tudományról. Most nagyon nagy örömmel hallottam Kálnoki-Gyöngyössy Mártontól, hogy 184 publikáció van készülöben, de publikáció és publikáció között van különbség, amíg még könyv és könyv között is. A tudományos világ, a tudományos kritériumok például csak abban egyeznek meg az Országos Széchényi Könyvtár „könyv” fogalmával, hogy mondatok vannak benne egymás után.

A régészet az ásatással kezdődik. Tévé híradókban látjuk azt, hogy csinos lánykák söprögetik a csontvázakat, lehet szerepelni szenzációs leletekkel a sajtóban minden egyes alkalommal, aztán utána készülnek általában kiállítások, körülbelül két évvel az ásatás befejezte után, készülnek kimazsolázott, leletekkel teli szép katalógusok, impozáns, örömteli dolog, ügyesebbek tudják ezeket a kiállításokat külföldre is elvinni, bemutatni. Ez mind szerencsés dolog, de mondjuk, az ásatás befejezte után 6-8 évvel külföldön járva megkérdezik tőlem, hogy herr Bálint, mi van kukutyini feltárással, tudniillik egy-egy cikk, egy-egy kimazsolázott lelet, egy-egy részletfeldolgozás nem jelenti a teljességet. 20 évvel ezelőtt a magyar régészek álmodni sem mertek azokról a lehetőségekről, amelyek az ölükbe hullottak. Olyan elképesztő dimenziókat kapott a feltárás, és ez a négyzetméter, amit egy feltárás jelent, egészen más problematikát jelent a mi számunkra: nem hat házat tárunk fel, hanem hatvanat, és nem a hatvan számít, a hat és a hatvan közötti különbség, hanem a település struktúrája. Egészen más lett a helyzet. Ha pedig nem készül el a publikáció, akkor az gyakorlatilag nincs, az gyakorlatilag a tudomány számára elvész. Gyakori a hivatkozás arra, hogy nincs rá pénz. Most könnyebb volna a helyzetem, ha nem volna itt Zsidi Paula főigazgató-helyettes asszony, mert akkor hihetőbb volna az, hogy hogyan mondom azt, hogy igenis, úgy látszik, hogy az Aquincumi Múzeumban van erre figyelem, akkor bizony, tudnak előteremteni pénzt a tudományos feldolgozásokra.

Az OTKA Társadalom- és Bölcsészettudományi Kollégiumának vagyok elnöke. Az első Orbán-kormány idején a múzeumi kollégiumban voltam miniszteri képviselő.

Biztosíthatok mindenkit arról, hogy az elkészült munkákra van pénz, a megalapozott kutatásokra van pénz, mindent lehet nyerni. Én arra kérem nagyon nagy tisztelettel az albizottságot, hogy segítse azt az 500 magyar régészt, aki itt dolgozik, hogy az európai kulturális örökség számára ne vesszen el az a hallatlan értékű anyag, Magyarország kulturális öröksége, amit feltártunk az elmúlt években. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen igazgató úr szavait. Ha nincs több hozzászólás, akkor végül megadnám a szót Hammerstein Judit helyettes államtitkár asszonynak, hogy az eddig elhangzottak, illetve a korábbi tapasztalatok alapján mik a kormány tervei, a minisztérium tervei a régészeti feltárások szabályozását illetően.

Hammerstein Judit reflexiója

HAMMERSTEIN JUDIT kultúrpolitikáért felelős helyettes államtitkár (Nemzeti Erőforrás Minisztérium): Köszönöm szépen a szót, elnök úr. Én is tisztelettel köszöntöm a bizottság tagjait, illetve a meghívott vendégeket! Először is hadd kezdjem egy picikét az általánosabb oldalról, illetve egy fontos megjegyzésem lenne, amivel én is fel szeretnék csatlakozni Kálnoki-Gyöngyössi Márton elnök úr észrevételéhez. Most itt részben arról beszélünk, hogy miként lehet megvonni az új rendszer kialakításának eredményességi mérlegét. Én azt gondolom, hogy ez azért a mi megítélésünk szerint is meglehetősen korai, hiszen a törvény módosítására 2010 júliusában került sor. A tárca mindent elkövetett annak érdekében, hogy az ebből következő változások a folyamatban lévő feltárásokat ne akasszák meg, így éppen ezért a feltárások 2010 második felében gyakorlatilag még a régi rendszerben, tehát a KÖSZ-ös rendszerben zajlottak, az új rendszerben lezajló ásatási évad pedig csak néhány hete kezdődött meg, tekintettel az időjárási viszonyokra, tehát igazából mérleget vonni, azt gondolom, hogy valóban ősszel, illetve december folyamán volna igazából érdemes és lehetséges.

Hogy érthető okoknál fogva mennyire lassan tud átalakulni vagy visszaalakulni a régi rendszer, ezt azért mutatja - én tényleg nem akarok KÖSZ-özni, mert az egy másik albizottság feladatkörébe tartozik -, hogy a KÖSZ-rendszer gyakorlatilag végig vegyes rendszerben működött, tehát 2007-ben gyakorlatilag 70 százalékában a KÖSZ a megyei múzeumokat foglalkoztatta alvállalkozóként, és ez kezdett egyébként folyamatosan csökkenni, de 2009-ben még mindig 25 százalék volt. Ezt azért fontos elmondani, hogy itt az új rendszer helyrerázódása valóban nem egy egyszerű és rövid folyamat.

Még a bevezetőben annyit szeretnék leszögezni, hogy a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi törvény módosítása azért alapvetően a törvényesség helyreállításáról szól, hiszen a 2007-es módosítás alapvetően egy miniszteri rendeletben történt, ami minimálisan három törvénnyel ment szembe. A mi megítélésünk szerint egyébként az új rendszer létrehozatala alapvetően azért is fontos - és azért egy picikét rugaszkodjunk el a nagyon markáns számoktól -, illetve beruházás itt, beruházás ott, a mi álláspontunk szerint alapvetően a régészet és a múzeumi munka egymástól nem választható el. Mi egy organikus folyamatnak tekintjük gyakorlatilag a régészeti örökségvédelmet, ami elkezdődik a feltárástól, és befejeződik, ennek a záró pontja gyakorlatilag a régészeti kincsek láthatóvá tétele a nagyközönség számára. Mi ezt egy organikus, zárt láncnak tekintjük, amelyben természetesen a múzeumoknak kulcsszerepe van, ezért gondoljuk azt, hogy a régészeti feltárások, tehát a régészeti és a múzeumi munka egymástól nem választhatóak el, tehát gyakorlatilag az öncélú, önmagáért való feltárásban való gondolkodásnak, úgy gondoljuk, hogy véget kellene vetni, hiszen a régészeti örökségvédelem nem önmagáért való.

Most néhány mondat erejéig szeretnék kitérni arra, hogy milyen köztes eredményekről tudnék beszámolni a tárca szempontjából. Ebben a körben már részben szeretnék reagálni arra, amik elhangzottak. Az első maga az új ásatási rendelet, amiről alapvetően azt kell tudni,

hogy itt egy új miniszteri rendeletről beszélünk. Nem a 2007 előtti rendszert szerettük volna automatikusan visszaállítani, hanem egy új, harmadik modellt bevezetni. A rendelet megkülönböztetett fontosságú elemei a következők. A terület kiválasztására vonatkozó, kockázatot csökkentő, előzetes régészeti diagnosztika bevezetése, ez egy fontos momentum; a hatósági aktusok határidőinek rövidülése szintén nagyon fontos eleme, hiszen előtte ez a dolog úgy működött, hogy a megelőző ásatások engedélyeztetési eljárása során 60 nap állt rendelkezésre, és ezt most a rendelet 10 napra rövidítette. Ez azért fontos, mert korábban gyakorlatilag ez a 60 napos határidő azzal a következménnyel járt, hogy gyakorta fél évet csúszott az ásatások kezdete. Ez a rendelet rendelkezik arról is, hogy országosan egységes szakmai gyakorlatot, szerződéskötési feltételrendszert és árképzést kell kialakítani, illetve ezek segédleteit ki kell dolgozni. Ezt a feladatot a Magyar Nemzeti Múzeum kapta meg. Fontos, hogy ez egy flexibilis rendszer, és a lényege az, hogy ezt gyakorlatilag minden év február 10-én újra kell gondolni, át kell tekinteni, és aktualizálni kell. Kiszámíthatóan rendezi a feltárások során előkerült régészeti leletanyag jövőjét, kiemelt figyelemmel az anyag múzeumi befogadásának tartalmára és költségeire, a munkanemek meghatározásával. Ez a kérdéskör sokszor felmerült a leletanyagok befogadásával kapcsolatban. Itt szerepel ez a 10 százalékos elkülönítés például a restaurálásra, múzeumi raktári fejlesztésre, nyilvántartásba vételre és tudományos feldolgozásra.

Amit mi még nagyon fontosnak tartunk kiemelni, az az intézményi rezszi 15 százalékos átalányának bevezetése, ami szintén egyszerűsíti a helyzetet, hiszen eddig gyakorlatilag számláról számlára kellett elszámolni. Még talán egy fontos momentumra hívnám fel a figyelmüket az egységes feltárási gyakorlat szakmai rendszerének és részletszabályainak kialakításával kapcsolatban. Itt már volt szó arról, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumnak a feladata, hogy évente megállapítsa, és a honlapján közzétegye a feltárások országosan egységes elvégzéséhez szükséges irányadó dokumentumok körét. Itt már a szakértői munkacsoportokról is volt szó. Valóban ezt a határidőt majd a jövőt illetően újra kell gondolni, hiszen február 10-éig ezt a feladatot a Magyar Nemzeti Múzeum végül is nem tudta ellátni, jöllehet, több körben ösztökéltük a Magyar Nemzeti Múzeumot minden formában arra, hogy ennek tegyen eleget. Tudomásul vettük a szakmai észrevételt; nyilván ez is az a momentum, amit a jövőben újra kell gondolni.

Itt a tárca feladata, szeretném hangsúlyozni, alapvetően a jogszabályi környezet és az intézményi háttér megteremtése. Innentől kezdve gyakorlatilag mi úgy látjuk, hogy a jogszabályi keretek adottak, és a végrehajtók közös felelőssége a napi munkában itt kiemelendő mind a hatóság, a beruházó, a megyei fenntartó, az önkormányzat és a múzeumok érintésével. Itt rengeteg észrevétel elhangzott, tényleg borzasztóan sok; attól tartok, hogy mindenre nem fogok tudni reagálni, ez már technikailag is nehéz lenne, hiszen itt két, gyakorlatilag meglehetősen gyors tempójú felolvasása is sor került, tehát az észrevételek egy részét, azt gondolom, hogy még megjegyezni sem lehetett. Feltételezem, hogy születni fog szó szerinti jegyzőkönyv, úgyhogy mi azt egyébként nagy figyelemmel újra el fogjuk olvasni. Nagyon sok hasznos észrevétel is elhangzott, ezek közül néhányra szeretnék reagálni.

Az ellenőrzés erősítésének szükségessége. Az észrevételt teljesen jogosnak gondoljuk. Ami egyébként a vonatkozó NEFMI-rendeletet illeti, ez a rendelet is most vizsgáljuk a gyakorlatban, tehát én is azt kérem, hogy egy picikét legyenek még türelemmel, hogy e tekintetben is meg tudjuk vonni a mérleget, meg tudjuk tenni a szükséges szakmai egyeztetéseket, és természetesen, ha a rendelet módosításra szorul, akkor meg fogjuk tenni ennek érdekében a szükséges lépéseket. A beruházói oldal részéről több körben elhangzott a már megkötött régészeti szerződésekre vonatkozóan - itt alapvetően KÖSZ-ös szerződésekről beszélünk - az átmeneti rendelkezések hiánya. Itt azért kiemelendő, hogy az egész probléma nem lenne, ha 2010 júliusában, miután világossá vált, hogy a törvény módosításra fog kerülni, nem került volna sor egy úgynevezett kapuzárási pánikra, tehát valóságos szerződés-

jóváhagyási és ásatási engedélykiadási rohamra került sor. A probléma megoldásához a tárca a szükséges lépéseket már elindította, zajlik az egyeztetés a KÖH bevonásával, tehát mind a KÖH, mind pedig a tárca jogi területe áttekintette a problémát. Nem teljes egészében egyezők a vélemények, de hamarosan sor kerül egy egyeztető záró tárgyalásra.

A NÖK már felmérte a KÖSZ-től megörökölt feltárási állományt a folytathatóság, illetőleg a megyei múzeumoknak való átadás szempontjából, úgyhogy azt gondoljuk, hogy meg fogjuk találni erre vonatkozóan a jogi megoldást, de azért annak lehetőségét, azt hiszem, nehéz lenne kizárni, hogy az ilyen típusú szerződések esetében valóban feltehetőleg elengedhetetlenek lesznek a szerződésmódosítások.

A múzeumok nehéz gazdasági helyzete, illetve kontra régészeti feladatok. Valóban, a múzeumok nagyon nehéz gazdasági helyzetben vannak, ez részben az elmúlt kormányzat öröksége, mindazzal együtt, hogy ha már itt a tárca jogalkotási elképzeléséről beszélünk, azért nyilvánvaló, hogy előbb-utóbb megkerülhetetlenné válik a múzeumi törvény módosítása. Ennek az előkészületei zajlanak. Az biztos, hogy a múzeumok finanszírozását alapvetően új alapokra kell helyezni, tehát úgy kellene történnie a múzeumok finanszírozásának, hogy ne csak a lakosságszámra legyen tekintettel, tehát ne fejkvóta alapon működjön, hanem vegye figyelembe azt is, hogy egy adott megye milyen közgyűjteményekkel rendelkezik, és ehhez kapcsolódóan milyen feladatokat lát el.

Itt az utolsó megszólalások között valóban elhangzott, azt hiszem, a régészeti bizottság részéről, a beruházók, illetve a régészek között jelentkező konfliktus, ami egyébként nagyon hasonlatos a műemlékvédő kontra beruházók közötti konfliktushoz. Valóban, ez egy központi állami feladat, valami harmóniát teremteni e két terület között. E tekintetben is van tennivalónk, azt gondolom, hogy a jövőt illetően az átfogó örökségvédelmi kódex kialakítása is ennek a kérdéskörnek is talán a megnyugtató rendezését biztosítani tudja. A régészeti lelőhely kérdésköre is elhangzott. Ez egy örök jogi probléma. Világos, hogy egy egész országot gyakorlatilag nem lehet lelőhelynek tekinteni. A leletbefogadás kapcsán 10 százalékról beszéltem - ez a kérdés is többször felmerült -, szintén régészeti oldalról felmerült a megyei múzeumokban foglalkoztatott régészek létszámának kérdése. Erre vonatkozóan valóban van egy tervezetünk, de ez még mindig tervezet, és ennek szakmai egyeztetése zajlik. Nyilván ami a megyei önkormányzatok gazdasági realitásait illeti, ezt a szaktárca egyedül megoldani nem tudja.

Nagyjából ennyit szerettem volna elmondani. Sajnálom, hogy már csak a megjegyezhetőség okán sem áll módomban mindenre reagálni, de feltételezem, hogy itt a jelenlévők közül az én észrevételeimet még ki fogják egészíteni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Azt gondolom, hogy nem is volt elvárás, hogy helyettes államtitkár asszony mindenre válaszolni tudjon; a bizottsági ülésnek igazából az volt a fő célja, hogy felvesse az összes lehetséges problémát, és egyébként én nyitott vagyok arra, hogy egy későbbi időpontban újra visszatérjünk erre a témára. Elsősorban azért is tartottuk fontosnak ezt a bizottsági ülést - egyébként több párt képviselője is jelezte, hogy szeretné, ha ezzel foglalkozna a bizottság -, mert azért a kulturális területen ez volt az egyik legfontosabb jogszabályi változás az elmúlt időszakban, illetve elég nagy figyelem is övezte ezt a témát. Nagyon szépen köszönöm mindenkinek, aki hozzájárult ehhez a vitához. Azt gondolom, hogy nagyon komplex kérdéstről van szó, ennek megfelelően nagyon sokfajta szempont is felmerült, és az esetleges feszültségek is felbukkantak, de alapvetően mégiscsak egy konszenzusos beszélgetés volt. Nyilvánvaló, hogy itt van még tennivalója minden szereplőnek.

Hiller képviselőtársam jelezte, hogy még hozzá kíván szólni.

DR. HILLER ISTVÁN (MSZP): Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Azt gondolom, hogy a bizottsági ülés az elmúlt 1,5 órában valóban egy komplex képet mutatott: az elnök úr szervező

munkáját, és azt, hogy a bizottság, illetve az albizottság a tudomány képviselőitől a kormányzat képviselőin át a beruházókig egy asztalhoz ültetett a parlament, illetve az Országgyűlés kulturális bizottságának albizottsága keretében. Ez helyes dolog. Engedjék meg, hogy politikai jellegű megjegyzésekre ne reagáljak, arra ott van az ország szép nagy épülete néhány száz méterrel arrébb, erre az időt teljesen fölösleges vesztegetni, gondolhatják, hogy mi az én álláspontom, azokra a megjegyzésekre azonban, hiszen itt most - ahogy a képviselő asszony azt említette, helyesen - a jelenről meg a jövőről érdemes beszélni, kérem, hogy bizonyos tapasztalatok birtokában, éppen a komplexitás miatt, hadd hívjam fel a figyelmet.

Az első dolog az ország közigazgatási átalakításának terve, amelyet nyilván nem ez a bizottság kell, hogy kidolgozzon, de mindaz, ami az előbb elhangzott, teljesen mindegy, hogy melyik részről - akár a kormányzat, akár a beruházók, akár a múzeumok területéről -, alapvetően fogja módosítani a jövőt. Hogy ez milyen keretekben történik, erre nyilván az elkövetkező hónapok adnak vitára lehetőséget, hiszen az önkormányzati törvény átalakítása, egyáltalán minden, ami a magyar közigazgatással kapcsolatos, ennek az évnak a végére sarkalatos törvényként a parlamentben elfogadásra kell, hogy kerüljön. Ez a fenntartó, illetve a fenntartás természetének teljes megváltozását fogja hozni. Egészen más, ha a megyék, mint önkormányzatok, nem kapnak fenntartói jogosítványt, és ezt a megyei közigazgatási hivatalok, egészen más, ha ez egy más közigazgatási egység keretein belül történik. Ezt most megvitatni fölösleges, felhívni a figyelmet meg lényeges.

A második szempont a beruházások kérdése, és mindazt, amit Bálint Csanád professzor úr itt a tudomány szempontjából megvilágított, én nagyon figyelemreméltónak tartom a politikai döntéshozók számára. Akárhogy is lesz, azt gondolom, hogy az új évezred első évtizedét a későbbiekben a tudomány, a közigazgatás is, az önök szűkebb tudományterülete, a régészet vagy a muzeológia egyfajta aranykorként fogja értékelni; aranykorként a tekintetben, hogy milyen lehetőséget kapott a szakma és a feltárás. Több mint 550 milliárd forint értékű olyan beruházás valósult meg az elmúlt egy évtizedben, amely régészeti előfeltárást vonzott, nyilvánvalóan beleértve az autópálya-beruházásokat. Ezt egy olyan, nem objektív, hanem szubjektív körülménynek kell tekinteni, ami meghatározta mindazt a keretet és lehetőséget, amiről szakma, szakmák, államigazgatás és tudomány, beruházók vitakoztak. Ha előretekintünk, azt kell látni, nagy valószínűséggel feltételezni, hogy sem a Magyar Köztársaság költségvetéséből, se legalábbis fél évtized távlatában európai uniós forrásokból ilyen mértékű beruházás az országunkban nem lesz. Én kívánom, hogy egyre több olyan nagyberuházás legyen, ami egyébként ilyen régészeti szakmunkát, feltárást igényel; én jelen pillanatban nem látom, de kívánom magunknak, hogy ilyen legyen. Nagyon-nagyon sokat küszködtem olyan problémákkal, mint mondjuk, a Mercedes Bács-Kiskun megyei beruházása. Minden utódomnak egyébként kívánom, hogy szenvedjen olyan problémákkal, mert azért mégiscsak arról van szó, hogy az munkahelyet teremtett, illetve sok-sok munkát adott önöknek, régészeknek; nekem ősz hajtincsekben számolható ez a beruházás, de ez benne van a munkaköri leírásban. Nem látom, hogy ilyen problémákkal tucatjával kellene majd foglalkozni, de kívánom, ezért azt gondolom, hogy az a szervezet, amely így kialakul, egy másfajta környezetben kell, hogy dolgozzék. Nekem az a meggyőződésem, hogy ha akár csak nagyságrendjében hasonló beruházások és összecszerúségében hasonló beruházások érik el az országot, mint az elmúlt évtizedben, akkor megkerülhetetlen lesz egy olyan, az ország egészére hatáskörrel kiterjedő szervezet működtetése, amely egyébként lehetőségekkel meg kötelezettségekkel bír.

Mi itt az asztal körül nem fogjuk tudni eldönteni, hogy mondjuk, egy Nabucco-vezeték építése mikor esedékes, és mikor éri el az országot; nem biztos, hogy csodálkoznék, ha fél évtizeden belül megtörténne. Szinte biztos vagyok benne, hogy abban a pillanatban azok a kérdések, amelyek most jogszabály-módosításként lépnek fel, átgondolásra kell, hogy kerüljenek. Azt akarom tehát mondani, hogy egy meghatározott beruházás összeghatáron

felül, ami az ország egészét érinti. A jelenlegi szervezet nem tudná ellátni azt a feladatot, és ezt akkor mondom, amikor ez a helyzet nincs, és egészen biztos vagyok benne - őszinte meggyőződéssel mondom -, hogy teljesen mindegy, hogy ki van kormányon, és ki lesz akkor kormányon, ezzel a kérdéssel szembe fog kerülni, ráadásul ez nem önmagában kulturális és kulturális irányítási kérdés, hanem ennél valóban kormánysszinttel komplexebb.

Végezetül, ha lehet látni, hogy most milyen időszak jön beruházások tekintetében, lehet ezt érzékelni, akkor mindannak, amit az elmúlt háromnegyed évtized, egy évtized a régésznek lehetőségként adott - és ez döntő többségében a feltárás -, érdemes arra gondolni, hogy a feltárás után a feldolgozás, az egésznek a tudományos megjelenítése megtörténjék. Én is azt gondolom, hogy aki azt mondja erre, hogy nincsen pénz, az vagy nem ismeri a rendszer egészét, vagy másra akarja használni a pénzt. Részben valóban említett forrásokban, részben pedig tisztelettel felhívom a figyelmet arra, hogy a Nemzeti Kulturális Alap bevétele 40 százalékkal növekedett az elmúlt évben, és ez 2011-ben sem lesz másként. Azáltal, hogy megszüntettük a járulékalapú Nemzeti Kulturális Alap-finanszírozást, és azt a szerencsejáték ötöslottó-játékadójára tettük, durván 7 milliárdról 7,7 milliárddal, 11 milliárd forint fölé (*sic!*) emelkedik a bevétel. Az egy teljesen más kérdés, hogy ezt egyébként milyen forrásokban, milyen célokra kívánják használni. De minthogy ennek az egész egy évtizedes feltárásnak a feldolgozása nem milliárdos nagyságrend, minden további nélkül el lehet képzelni a Nemzeti Kulturális Alapon belül egy olyan, az elnök és a miniszter által közösen létrehozott ad hoc kuratóriumot, amely az itt résztvevők véleménye alapján a feltárás feldolgozását elvégzi, és erre biztosítja az anyagi forrásokat és kereteket. Ez nem egy ördögös és túlságosan bonyolult dolog.

Végezetül én is azt gondolom, hogy időről időre - nem hiszem, hogy félévente - erre az Országgyűlés bizottságának érdemes kitérnie. A véleményemet abban akarom összegezni, hogy amennyiben a beruházások mennyisége és szintje - legyen az magánberuházás vagy nemzetközi - egy meghatározott szintet és mennyiséget elér, az akkori döntéshozó szembe fogja találni magát azzal, amivel én 2006-2007-ben, és nem valamiféle jóslás, hanem teljesen racionális érvelés az, amikor azt gondolom, hogy nem fog másként dönteni. Erre felkészíteni az államapparátust, a szervezetet nem könnyű.

Azt kell mondanom önöknek, hogy erre az évtizedre, bármilyen furcsa is, a legjobban a régész szakma volt felkészülve, már a szakmai tudását tekintve, minden, ami szervezet, államszervezet - az is, amelyet én vezettem - sokkal kevésbé, ugyanakkor találkoztunk egy olyan beruházás-módszertannal, amelyet nem érdekelt, hogy a magyar államapparátus milyen gyorsan és milyen ütemesen tud haladni. Egy ilyen beruházásnál a következőt mondják: vagy megcsináljuk, és ezt egy meghatározott időn belül, egy meghatározott időpontra elkészítjük, ahogy ezt a beruházások koordinálásánál nagyon világosan elmondtam, vagy pedig, tudják, mit?, elvisszük mi ezt a beruházást Romániába, és akkor lehet dönteni. Ezek azok a kérdések, amelyekre, azt gondolom, hogy választ kell találni. Mindazt, amit elmondtak, akár a vélemények ütköztetésével, szerintem határozottan használt a mindenkori politikai döntéshozóknak, ezért én képviselőként köszönöm, hogy ezt elmondták. Nem hiszem, hogy könnyebb időszak jön, mint amikor jelentős források szétosztásának technikája ügyében viták voltak. Az egy másfajta vita, amikor arról kell vitatkozni, hogy mi van akkor, ha ez a finanszírozás töredékében sem létezik. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen Hiller István képviselőtársamnak. Menczer Erzsébet képviselőtársamé a szó.

MENCZER ERZSÉBET (Fidesz): Köszönöm szépen a szót, elnök úr. Nem igazán akartam már hozzászólni, de képviselőtársam megerősített abban, hogy mégiscsak jó, ha elmondom a gondolataimat. Nagyon sok minden okán, többek között a másik albizottsági ülés

előkészítő szakaszában lévő anyagfeldolgozások kapcsán is egészen biztosan állíthatom most, hogy az a törvényváltozás és azok a rendeletalkotások, amelyeket a NEFMI, a parlament megtett kulturális örökségvédelem tekintetében, az kifejezetten jó irány, a régészeti szakmának szerintem megnyugtató, hogy visszakerült az ásatási jog a megyei múzeumokhoz és a múzeumokhoz. Talán Hiller képviselőtársam majd el fog jönni a másik albizottsági ülésre is, és akkor talán lesz majd módunk a Mercedes-beruházásról is beszélgetni, ami azért nem annyira fényes, mint amennyire fényesnek képviselőtársam itt most elmondta. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen mindenkinek, hogy eljött. Amikor elkészül a bizottsági ülés szó szerinti jegyzőkönyve, akkor erről tájékoztatni fogjuk a vendégeinket is. Bár ez egyébként a parlament honlapján elérhető, de amikor ez pontosan meglesz, akkor erről külön tájékoztatást küldünk. Még egyszer nagyon szépen köszönöm mindenkinek, aki elfogadta a meghívásunkat, és hozzájárult ehhez az inkább szakmai, mint politikai vitához. Szeretném a képviselőtársaimat tájékoztatni arról, hogy amennyiben a főbizottság napirendre tűzi a magyarországi filmfinanszírozás helyzetét, akkor ezzel kapcsolatosan nem tervezek külön albizottsági ülést, de ha ez mégsem kerül ott napirendre, akkor még a nyári szünet előtt szeretnék egy albizottsági ülést kifejezetten a filmgyártással, filmfinanszírozással kapcsolatban. Köszönöm szépen még egyszer, hogy eljöttek. Viszontlátásra!

(Az ülés befejezésének időpontja: 11 óra 55 perc)

Karácsony Gergely
az albizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezető: Várszegi Krisztina